

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De regeling van de Kollektieve Arbeidsgeschillen in België

In een tijdperk zoals het onze waar steeds meer en meer het accent komt te liggen op de economische en sociale aspecten van de samenleving, nemen de betrekkingen tussen werkgevers en werknemers een belangrijke plaats in.

Numeriek maken de werknemers een zeer grote groep uit; volgens de regels en principes van de democratie moet er dus goed gehoor verleend worden aan hun problemen en betrachtingen.

De werkgevers, alhoewel numeriek minder belangrijk, oefenen als pressiegroep een grote invloed uit op het economisch, sociaal en politiek leven van een democratisch land.

Beide groepen trachten zo, langs hun professionele organisaties om, een invloed uit te oefenen op de processen van wetgeving en bestuur. Daarbij trachten ze, rechtstreeks of door middel van de communicatiemedia, de publieke opinie en de politieke partijen, toegang te verkrijgen tot de regering, het parlement en het administratief apparaat (1).

Van de betrekkingen tussen deze twee belangrijke groepen hangt dikwijls het economisch en sociaal welvaartsproces van een land af. Kollektieve betrekkingen kunnen immers verschillende vormen aannemen, doch steeds komen twee fundamentele kenmerken naar voren : ofwel de samenwerking, ofwel het conflict.

De vele tegenovergestelde belangen van werkgevers en werknemers geven noodzakelijk dikwijls aanleiding tot conflicten : stakingen, uitsluitingen en economische boycot blijken inderdaad onvermijdelijk in elke gemeenschap die de vrijheid van arbeid en nijverheid als een principiële recht huldigt.

Doch het heil van de maatschappij eist dat deze conflicten tot een strikt minimum zouden herleid worden.

Het principe van de vrijheid van arbeid en nijverheid houdt immers in zich de kiemen van een tijdelijke en soms zeer schadelijke desorganisatie van de democratie.

Zo dringt zich de noodzaak op om regelingen te voorzien, waarbij conflicten vermeden worden; zo er dan toch uitbreken moeten, vergt het algemeen belang dat de partijen zo vlug mogelijk overeenkomen.

Natuurlijk zal de regeling van dergelijke conflicten heel dikwijls bepaald worden door het sociaal klimaat van het betrokken land. Procedures zoals verzoening,

arbitrage en bemiddeling nemen immers een welbepaalde plaats in een juridisch en sociaal geheel.

Het is dus nutteloos en zelfs gevaarlijk deze instellingen als abstracte en geïsoleerde fenomenen te beschouwen.

Vooraf moet men het sociaal milieu waarin deze instellingen functioneren en de juridische gedachten die ze beïnvloeden, weten te vatten.

Eens te meer zal men « The rule of law must run closely to the run of life » van de eminente staatsman Nehru, ook in deze aangelegenheid voor ogen moeten houden.

I. Het stakingsverschijnsel in België.

Alhoewel België dikwijls als het « beloofde land » bij uitstek van de kapitalisten afgeschilderd is geweest, alhoewel dit land in de loop van de XIXe eeuw erge sociale wantoestanden gekend heeft, toch is het nooit het toneel geweest van buitengewoon brutale sociale conflicten.

Het viel de arbeiders, tot 1918, moeilijk het wapen van de staking of de massaopkomst te hanteren, daar een zeer strenge reglementering hen het koaliatierecht ontzegde. Twee strenge bepalingen van het S.W.B. straffen onmeedogend de aanstichters en sympatisanten van de manifestatie. Vooreerst was er het artikel 415 S.W.B. dat elke staking, elke werkverhinderend direkt verbod : het soms te brutaal optreden van de overheid laat geen twijfel over de ernst waarmee dit artikel toegepast werd.

In 1866 werd het vervangen door het artikel 310. Werd met 8 dagen tot 3 maand gestraft « alwie met het doel om verhoging of vermindering van loon af te dwingen of om de vrijheid van arbeid of onderneming te beknotten, geweld, beledigingen, boeten of uitsluitingen zal gedaan hebben, hetzij tegen diegene die werken, hetzij tegen diegene die laten werken ». Hetzelfde gold voor diegenen die door samenscholingen in de nabijheid van werkplaatsen, het inzicht hadden een aanslag te plegen op de vrijheid van arbeiders of meesters.

Men stond hier voor te ruime begrippen die zo de weg openden voor een strenge interpretatie. Alhoewel nu vakverenigingen vrij mochten opgericht worden, werd de staking onder het motto « bescherm voor alles de vrijheid van arbeid » ten strengste onderdrukt.

In 1887, na de bijzonder tragische feiten van 1886, kwam er een plotse omwenteling in de oriëntatie van de sociale politiek voor. Schuchtere pogingen tot sociale reglementatie werden onder de vorm van wetsvoorstellen ondernomen. De bepalingen van het beruchte artikel 310 S.W.B. kregen integendeel nog een strenger karakter.

De grote omwenteling geschiedde echter in syndikaal opzicht. De invloed van de vakbondbewegingen groeide snel aan. De sociale wetgeving, weliswaar nog in embryonale toestand, eiste toch een zekere organisatie, zowel van de patronale- als van de arbeidskrachten. De aansluitingen bij de arbeidersvakbonden bleven echter zeer wisselvallig. De hardnekkige weerstand vanwege de patroons tegen de « gesyndikeerden », verwijderde nog veel arbeiders van voor hen nog veel te gevaarlijke syndikale lidmaatschappen.

Maar de syndikale erkenning, vooral sedert de instelling van het algemeen kiesrecht, werd meer en meer een voldongen feit. De werkgevers begonnen stilaan met de syndikaten omtrent de kollektieve arbeidsovereenkomsten te onderhandelen.

Men kan zich nu afvragen of de snelle expansie van de syndikale organisaties, zowel van werknemers- als van werkgeverszijde, een weerslag op de industriële conflicten heeft veroorzaakt.

Tot 1896 beschikt men over weinig konkrete inlichtingen. Het is slechts sedert die datum (oprichting van het ministerie van arbeid) dat men officiële statistieken omtrent de stakingen opstelt.

Het past echter niet in het kader van deze studie een uitvoerig beeld op te hangen van de verschillende stakingen die ons land sedert het einde van de XIXe eeuw gekend heeft. Toch is het nodig, om aan de studie de nodige achtergrond te geven, de aandacht op enkele punten te vestigen.

a) *Draagwijdte van de stakingen.*

Alles bij elkaar blijft de algemene staking een zeldzaam verschijnsel in België (2).

Van zodra de vakbonden een zekere rijpheid verkregen, van zodra de syndikale leiders een juister besef van hun verantwoordelijkheid opdeden, ging men meer en meer tot welbedachte stakingen en manifestaties over; men greep niet meer bij de eerste de beste gelegenheid naar het wapen der staking. Zo het toch zo ver komen moest, wikte men zorgvuldig het voor en het tegen af.

De mythe van de algemene staking heeft de Belgische arbeidersklasse niet in dezelfde mate als in de andere landen (bijv. Frankrijk) gefascineerd (3).

Toch kenden we zeer gevaarlijke ogenblikken: zo bijv. leidde de gespannen toestand na de oorlog 1914-18 tot belangrijke stakingen. Tijdens de jaren 1932 en 1936 was de draagwijdte van de stakingsbeweging zo belangrijk, dat het onmogelijk is het juist aantal conflicten of getroffen ondernemingen te achterhalen. Na de oorlog 1940-1945 braken in het kader van de sociale hervormingen die de syndikaten wilden doorvoeren, ook gespannen stakingen uit.

Verder lokken zuiver politieke gebeurtenissen soms zeer belangrijke arbeidsconflicten uit (4). De staking, in plaats van professionele belangen na te streven, zoekt zo rechtstreeks tussen te komen in de ontwikkeling van louter politieke problemen (5).

Dit zijn, ten opzichte van de klassieke bemiddelingsprocedures, gevaarlijke conflicten; door hun aard immers, moet elke normale bemiddelingspoging spaak lopen, daar het verloop van de staking rechtstreeks

afhangt van het al dan niet nemen van louter politieke beslissingen.

b) *Lokalisatie en duur van de staking.*

De stakingsstatistieken tonen duidelijk aan dat het de grootindustrie is die het meest met belangrijke stakingen af te rekenen heeft. Stakingen breken aldus het vlugst uit in de mijnsektor, de metaalbouw, de textiel, het transportwezen.

Wat de duur van de stakingen betreft, zien we voor de periode 1945-56 een duur van maximum 5 dagen voor 70,40 % der stakingen; voor de periode 1921-1937 was dit 39 %.

Dit betekent echter niet dat het aantal verloren arbeidsdagen daarvoor in dezelfde mate vermindert. De evolutie van de industriële betrekkingen heeft de ontwikkeling van belangrijke conflicten op kollektief vlak bespoedigd, zodat het aantal *verloren arbeidsdagen* nog altijd belangrijk blijft. Misschien is dit de uitleg: zo we de evolutie van de structuur der professionele organisaties nagaan, merken we dat deze groepen stilaan een zekere « institutionalisatie » verkregen hebben. Groepen zoals het V.B.N., het A.C.V., het A.B.V.V., de liberale vakbonden, zijn zich zeer goed bewust geworden van hun verantwoordelijkheid en solidariteit.

Voor deze machtige pressiegroepen zijn er andere middelen weggelegd dan de eerste de beste staking of lock-out, met al de hiermede gepaard gaande risico's.

Zo wordt de staking, in het kader van de huidige industriële betrekkingen, meer en meer een marginaal middel (6).

Doch zo de gewone stakingen in quantiteit verminderen, blijken de kollektieve arbeidsgeschillen in intensiteit toe te nemen (7).

In het kader van de paritaire komités immers, staan meestal de belangen van gans een bedrijfstak op het spel; bij het afspringen van de besprekingen komen dan onvermijdelijk grote groepen werkgevers en vooral werknemers in conflict.

Weliswaar werden veel conflicten vermeden door het afsluiten van adequate kollektieve arbeidsovereenkomsten, doch steeds komt er een ogenblik waarop deze overeenkomsten moeten aangepast of herzien worden.

Dit zijn dan zeer gevaarlijke ogenblikken waarboven steeds de dreiging van een belangrijk kollektief conflict hangt.

Wat nu de oorzaken van de stakingen betreft: in de periode 1920-1940 ging het meestal om loonkwesties (8). Sinds 1952 (koppeling van de lonen aan de index van de kleinhandelsprijzen) ging deze syndikale bekommernis stilaan de plaats ruimen voor andere eisen (betere arbeidsreglementering, aangepaste sociale zekerheid, problemen van kulturelen en organisatorischen aard, e.a.).

2. *Het Stakingsrecht in België.*

Als dusdanig komt het stakingsrecht nergens voor in Belgisch Recht (9). Voor de uitoefening of de gevolgen van dit « recht », is tot dusver geen wettelijke regeling getroffen. Terzake moeten dus de algemene rechtsbeginselen worden toegepast, alsmede de wetten op de arbeidsovereenkomsten voor arbeiders en bedienden (10).

Doch zo het stakingsrecht als zodanig niet vermeld wordt, toch wordt de staking zelf erkend door de Belgische Wetgever: er bestaan tal van wetteksten die melding maken van de staking. We komen in onze

verdere uiteenzetting op enkele van deze bepalingen terug. Vooreerst moeten we de aandacht trekken op een verschijnsel dat in de landen waar de staking wordt erkend, vrij algemeen schijnt te zijn.

Het stakingsrecht blijkt, gezien de uitbreiding van de openbare diensten, en van de zogenaamde «diensten van primordiaal belang», er enigszins op achteruit te gaan ⁽¹¹⁾. Door een zeer strikte reglementering, door soms tot verplichte arbitrage te dwingen, reageert de staat over het algemeen zeer scherp zo er in sommige diensten met onderbreking gedreigd wordt.

Het domein waar de stakers vrijuit tot staking kunnen overgaan zonder op de oppositie van de openbare macht, optredend als «briseur de grèves» te botsen, wordt met de dag kleiner.

Betekent dit een beperking van het stakingsrecht? Neen, zo men uitgaat van de gedachte dat de uitoefening van elk recht, van elke vrijheid, redelijke grenzen kennen moet.

Een voor de ekonomie en de sociale rust van het land zo belangrijk als noodzakelijk recht als het stakingsrecht, zou aan zekere (redelijke) regels onderworpen moeten worden; zoniet komt het allicht tot misbruiken.

Twee doeleinden van algemene aard worden in de bepalingen die het stakingsrecht willen reglementeren, nagestreefd:

1) de staking moet voorafgegaan zijn van een aan de werkgever(s), soms aan de bevoegde administratieve overheid overhandigde verklaring waarin o.a. de opzeggingstermijn vermeld wordt ⁽¹²⁾.

2) de geldigheid van de staking zal afhangen van een referendum, gehouden volgens democratische principes: stemming onder de betrokken arbeiders over de opportuniteit van de staking; ofwel deliberatie van het verantwoordelijk comité van de vakbonden waarvan de arbeiders afhangen.

Stakingen uitgevaardigd volgens deze twee criteria, worden als «officiële stakingen» aangezien ⁽¹³⁾. Andere stakingen worden als «wild strikes» bestempeld.

Zo wordt het aktieveld van de stakingen steeds meer en meer beperkt. Wilde stakingen breken minder en minder uit. Dit valt zonder twijfel ook te wijten aan de goede uitslagen die door arbitrage maar vooral door verzoening bereikt worden. In vele landen waar de mythe van de staking blijft voortleven, wordt de staking dikwijls vermeden of gestaakt, hetzij tijdens onderhandelingen gevoerd tussen de partijen die op voet van gelijkheid vrijuit van gedachte wisselen, hetzij door de tussenkomst van bemiddelaars arbiters of verzoeners die buiten elke druk van regeringszijde of van een of andere «pression group», hun diensten en ervaringen aanbieden.

Zo blijkt de evolutie van het stakingsrecht meer en meer in de richting van een konventionele of wettelijke reglementatie te gaan, zonder dat daarvoor de stakingsvrijheid met de voeten getreden wordt. We zullen, in het besluit, de laatste tendenzen op dit gebied vermelden.

3. De Professionele Organisatie.

Vermits de richtlijnen omtrent staking of lock-out meestal uitgaan van professionele organisaties, past het enkele woorden aan hun statuut te wijden. Vooreerst dient erop gewezen dat de *wettelijke* organisatie van de beroepen nog steeds in een embryonair stadium verkeert.

Inderdaad, in tegenstelling met vele andere landen ⁽¹⁴⁾, bezitten de Belgische professionele organisa-

ties noch de rechtspersoonlijkheid, noch de wettelijk georganiseerde statuten. De verenigingen zijn volledig vrij zich te organiseren, hun statuten naar believen vast te stellen, de regels inzake het beheer en de discipline vast te leggen en allerlei activiteiten op touw te zetten. De enige beperking op die vrijheid ligt natuurlijk in de steeds verschuldigde eerbied voor de wet en de openbare orde.

Deze toestand lijkt op het eerste gezicht zeer normaal, gezien de grote gehechtheid van de Belgen aan de door hun Grondwet gewaarborgde vrijheden. Vooral de vrijheid van vereniging neemt hier een bijzonder eerbiedwaardige plaats in ⁽¹⁵⁾.

Een rechtstreekse toepassing van dit principe is natuurlijk het recht voor de werkgevers en werknemers, in totale vrijheid, professionele verenigingen naar hun keus op te richten en er bij aan te sluiten. Zo bezitten de meeste ⁽¹⁶⁾ van deze organisaties de rechtspersoonlijkheid niet. Alhoewel de wet bepaalde formaliteiten opleggen kan met het oog op het verkrijgen van de rechtspersoonlijkheid, kan ze op geen enkele wijze de oprichting van *feitelijke verenigingen* verbieden. Uit het principe van de vrijheid van vereniging spruit immers voort dat de burgers, op gelijk welk ogenblik, het recht hebben verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid op te richten.

Alhoewel de wetgever twee wetten ⁽¹⁷⁾ ter beschikking stelt van de patronale- en werknemersorganisaties die hun de rechtspersoonlijkheid zouden toekennen, hebben noch de vakbonden, noch een belangrijk aantal werkgeversorganisaties één enkel van deze wettelijke vormen willen aannemen. Zo blijven ze, zonder de minste juridische persoonlijkheid bestaan en handelen.

Deze organisaties wensen vooral te ontkomen aan zekere publiciteitsmaatregelen, die met het aannemen van wettelijke vormen gepaard gaan.

Vermits dus de meeste professionele organisaties juridisch onbestaand zijn, vloeit uit deze toestand voort dat ze, op algemene wijze het recht niet hebben verbintenissen aan te gaan ⁽¹⁸⁾, te bezitten of in rechte op te treden ⁽¹⁹⁾.

Het hoeft niet onderlijnd te worden dat grote problemen zijn gerezen met dit weigeren van de rechtspersoonlijkheid door de meeste professionele organisaties, alhoewel ze met derde personen handelen, ze deelnemen aan officiële opdrachten, enz. Zonder rechtspersoonlijkheid valt het immers moeilijk, zoniet onmogelijk deze verenigingen op enigerlei wijze verantwoordelijk te stellen, zowel ten opzichte van derden als ten opzichte van de Staat. Vooral ten opzichte van de naleving van de kollektieve arbeidsovereenkomsten kan het optreden van een onverantwoordelijke professionele organisatie soms te wensen overlaten, met al de nadelige gevolgen hieraan verbonden ⁽²⁰⁾.

Zo berust het nakomen van verbintenissen van kollektieven aard in hoofdzak op morele redenen, aangezien er geen enkele sanctie ten opzichte van de feitelijke verenigingen die deze kollektieve overeenkomsten sluiten, bestaat.

Verschillende voorstellen en ontwerpen van wet, werden ingediend om aan de beroepsverenigingen een passend juridisch kader te geven ⁽²¹⁾. Van al deze ontwerpen en voorstellen bracht geen enkel het tot wet. Syndikale en politieke tegenstand liggen waarschijnlijk aan de oorsprong van dit mislukken op wetgevend vlak. We geven echter grif toe dat de syndikaten wel bepaalde redenen hadden om tegen bepaalde voorstellen gekant te zijn.

Nochtans is de Wetgever er zich spoedig rekenschap van gaan geven dat de werknemers- en werk-

geversorganisaties een grote rol konden spelen bij de administratieve en sociale uitbouw van het land.

Bij de toepassing van een groot aantal wettelijke bepalingen, spelen de beroepsverenigingen op dit ogenblik een belangrijke rol. Het beroep dat de Staat op hen doet is normaal, gezien het fenomeen van het syndikalisme dat zich op zulk een permanente wijze naast het recht ontwikkeld heeft.

Vermelden we als voornaamste deelneming van de beroepsverenigingen aan de indirecte uitoefening van de verordende bevoegdheid:

— inzake sociale zekerheid: 1) de uitdeling van de werklozensteun door de vakbonden aan hun leden; 2) de deelneming aan het beheer van de R.M.Z. en van andere instellingen in verband met de toepassing van de sociale zekerheid; 3) de vertegenwoordiging in de commissie voor gezinsvergoedingen en in de andere commissies opgericht in het kader van deze wetgeving.

— vermelden we nog het zetelen van de beroepsorganisaties in verschillende organen zoals bijv. de Nationale Arbeidsraad, de paritaire komités, de Centrale Raad voor de Economie, e.a. (22).

Doch deze zeer uitgebreide bevoegdheden compenseren het gebrek aan rechtspersoonlijkheid niet. De rechtspraak doet dit duidelijk uitkomen. In een arrest van 2 januari 1957 (23) zegt het Hof van Beroep te Brussel: « Attendu qu'il est à tort ou vainement soutenu que les organisations syndicales seraient régulièrement constituées et reconnues comme telles par les instances administratives, assumeraient la charge du paiement des allocations de chômage, auraient obtenu pour l'exécution de cette mission la personification civile et qu'on ne pourrait contester leur existence, leur patrimoine, leur droit de prendre des engagements et d'ester en justice;

» Attendu qu'il n'est pas allégué que le... aurait acquis la personification civile ou qu'elle serait un établissement public;

» Attendu que n'étant pas une personnalité juridique du droit public ni du droit privé, ce groupement ne peut être traité comme s'il était lui-même un individu titulaire et sujet de droits distincts de ceux de ses membres; ».

Klaarder kan het niet!

Recente gebeurtenissen hebben het probleem van het juridisch statuut der beroepsverenigingen weer aan de orde van de dag gebracht. Het stemt wel tot nadenken dat beroepsverenigingen zulk een grote macht uitmaken in het land zonder de minste verantwoordelijkheid te kunnen oplopen, dat ze zelf deelnemen aan het wettelijk beheer van instellingen, zonder dat de Staat hen aansprakelijk kan stellen, zelfs wanneer hun optreden of het nalaten van hun vertegenwoordigers aan die instellingen en aan de gemeenschap schade berokkent.

Ook de rechtszekerheid inzake de uitvoering van de kollektieve arbeidsovereenkomsten (waarin soms bemiddelingsprocedures voorkomen) dient onderzocht te worden.

De ondergetekende partijen kunnen immers, volgens de huidige stand van zaken, wettelijk de tenuitvoerlegging daarvan nalaten.

Men legt er vooral vanwege de werkgeversorganisaties de nadruk op dat men « zover zou moeten geraken dat de kollektieve arbeidsovereenkomsten voldoen aan alle nodige voorwaarden om een factor van onbetwistbare zekerheid te kunnen vormen en dat er een middel zou moeten gevonden worden om de partijen bij dergelijke overeenkomsten te dwingen tot nakoming van de daarin opgenomen bepalingen » (23bis). Aan dit pro-

bleem is natuurlijk dit van het juridisch statuut van de beroepsverenigingen verbonden.

Hoewel de werknemersorganisaties nog wel enkele belangrijke bezwaren doen gelden tegenover sommige aspecten van een mogelijk juridisch statuut (24) geven ze doorgaans toe dat het probleem gesteld, bestudeerd en besproken dient te worden. Het lost op dit ogenblik niet veel op, maar moeten alle ernstige oplossingen niet langs die weg gevonden worden?

4. Mogelijke vormen van bemiddeling.

Het past een juiste omschrijving te geven van begrippen zoals verzoening en arbitrage vermits het deze vormen zijn die in de bemiddeling het meest voorkomen.

— Door verzoening verstaat men de tussenkomst, ter gelegenheid van een kollektief arbeidsgeschil, van een derde, hetzij magistraat, hetzij bevoegd ambtenaar of andere persoon (25).

Deze derde brengt de partijen bij elkaar en tracht samen met hen de termen van een overeenkomst vast te leggen.

Zo de verzoener het op zich neemt de technische betekenis en draagwijdte van de geconterverseerde kwestie vast te leggen, wordt deze beperkte vorm van tussenkomst *mediatie* genoemd. Dikwijls stelt de verzoener dan zelf de termen van een akkoord voor.

Het is natuurlijk duidelijk dat de verzoening of de mediatie, wil ze succes kennen, op een verheven verantwoordelijkheidszin der partijen moet kunnen rekenen.

— Door arbitrage verstaat men de tussenkomst van een magistraat-scheidsrechter of van een scheidsrechtelijk kollege, die elk, na getracht te hebben *de partijen door hun bemiddeling te verzoenen*, een beslissing nemen met een verplicht karakter. De partijen zijn dus verplicht zich aan deze uitspraak te houden en ze na te leven.

Deze beide vormen, verzoening en arbitrage, hebben dus dit gemeen dat, ter beslechting van het geschil een derde tussenkomt die de partijen gaat helpen om tot een oplossing te komen (26). Het verschil tussen deze vormen van bemiddeling ligt dan hierin dat de opdracht van de tussenkomende partijen belangrijker is naargelang het gaat om verzoening of arbitrage.

Natuurlijk mag de bemiddeling ter beslechting van kollektieve arbeidsgeschillen, onder vorm van verzoening en arbitrage niet in de plaats worden gesteld van rechtstreekse onderhandelingen tussen de partijen zelf (27). De vorm van bemiddeling dient boven alle andere vormen verkozen te worden (28). Prof. Jitta, een gekend Nederlands Rijksbemiddelaar meent ook dat zoveel als mogelijk, de voorkoming en de oplossing van kollektieve arbeidskonflikten aan de ondernemers en de arbeiders moet overgelaten worden (29).

Het is slechts als deze rechtstreekse onderhandelingen spaak lopen dat men tot andere bemiddelingsprocedures zijn toevlucht moet nemen.

De beste weg om kollektieve arbeidsgeschillen tot een minimum te herleiden, is dus ongetwijfeld het uitbouwen van een geheel van contacten tussen werkgevers en werknemers waarbij beiden gezamenlijk hun verhoudingen regelen.

In België heeft men dit eerder laattijdig ingezien of werd deze voorwaarde slechts laattijdig verwezenlijkt. Tot en met de eerste wereldoorlog werd *van regeringszijde* vooral de nadruk gelegd op het bevorderen van verzoeningsprocedures tot het bijleggen van geschillen.

Nu gaat men soms over, in het kader van de

kollektieve overeenkomsten, tot de uitstippeling van procedures die in geval van geschil moeten gevolgd worden. In enkele recente kollektieve arbeidersovereenkomsten in België werden zulke procedures voorzien. Het kollektief akkoord inzake de reglementering van de industriële betrekkingen van de cementfabrieken die afhangen van het Nationaal Paritair Comité van het Cementbedrijf, mag in die zin als een typeakkoord doorgaan. Doch zulke akkoorden blijven zeldzaam. Vooral de vakverenigingen staan wantrouwig tegenover zulke breed uitgewerkte verzoeningsformules « sui generis », waardoor ze zich als te veel gebonden voelen.

De bemiddeling in België.

A. De bemiddeling vanaf 1887 tot 1914.

1. De wet van 16 augustus 1887: de nijverheids- en arbeidsraden.

Was het niet in 1886 dat, door de hevige onlusten, de Belgische openbare opinie voor het eerst het ware gelaat van de volksellende ontdekte?

De regering was aldus moreel verplicht maatregelen te nemen. Talrijke wetsvoorstellen die allen de verbetering van de levens- en arbeidsvoorwaarden van de werknemers en van hun verhoudingen met de patroons nastreefden, werden ingediend.

Uiteindelijk werden bij de wet van 16 augustus 1887 nijverheids- en arbeidsraden opgericht. Deze instellingen, op lokaal plan ingericht, werden met een informatieve en verzoenende opdracht belast.

Hun bevoegdheid strekte zich zo tot enkele gemeenten uit. Al naargelang er één of meerdere industrieën in de bevoegdheidssfeer van een raad vielen, was deze in één of verschillende secties onderverdeeld.

Die raden bezaten dus een bevoegdheid die zowel op geografisch als op professioneel gebied begrensd was, dit in tegenstelling met de syndikale evolutie die toen de weg van de nationale en professionele centralisatie opging.

Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat, op gebied van voorkoming en beslechting van geschillen, de raden quasi totaal gefaald hebben. Men herinnert zich geen gewichtige geschillen die door tussenkomst van de nijverheids- en arbeidsraden zouden vermeden of opgelost zijn geworden (30).

Door de steeds toenemende rol van de syndikaten in de moderne industrie volledig te verwaarlozen, sneden de raden zich van het ware sociale leven af. Zo werden de konflikten doorgaans tussen enerzijds de vertegenwoordigers van de syndikaten, of de werknemers zelf, en anderzijds de werkgevers, rechtstreeks opgelost of bemiddeld.

Praktisch hielden deze raden na de oorlog 1914-18 op te zetelen (31). Slechts in hun adviserende rol schijnen de raden enigszins geslaagd te zijn (32).

De louter individualistische opvatting van het burgerlijk recht van de XIXe eeuw, was nog teveel aanwezig in deze wet, wat haar dan ook fataal werd. Ook was de tijdgeest nog niet rijp genoeg voor de werking van instellingen waarin werkgevers en vertegenwoordigers van werknemers, op voet van gelijkheid, gemeenschappelijke problemen moesten bespreken (33).

B. De bemiddeling van 1919 tot en met 1940.

Onmiddellijk na de eerste wereldoorlog kende ons land een tijd van sociale beroering. Het steeds groeiend

solidariteitsgevoel van de arbeidende klasse, de psychologische schok die steeds op een oorlog volgt, de groeiende macht van de vakbewegingen, dit alles maakte een gevaarlijk klimaat uit voor de Belgische ekonomie, wier hachelijke toestand in gener mate kollektieve konflikten, stakingen, lock-outs, kon toelaten. Men zocht dan ook naar middelen om dreigende konflikten te voorkomen of op te lossen.

Voor de *openbare macht* poogde als bemiddelaar tussen te komen. Zeer karakteristiek is het rondschrijven van de minister van Arbeid, Wauters, waardoor hij de arbeidsopzichters aanzette « zich onmiddellijk in betrekking te stellen met de werkgevers en de leidende werknemersverenigingen, daar waar geschillen bestaan of dreigen te ontstaan, de oorzaak van het geschil nauwkeurig te bepalen en vervolgens aan de partijen de scheidsrechterlijke uitspraak voor te stellen » (34). Bij het kiezen van de scheidsrechter(s) zou aan de partijen de volle vrijheid moeten gelaten worden (35).

Door die verzoeningsopdracht aan een staatsorgaan, nl. de Arbeidsinspectie, toe te vertrouwen, wenste de Staat, als handhaver van de sociale vrede, rechtstreeks in de kollektieve geschillen tussen te komen. Ook van regeringszijde werd er meer en meer tussengekomen. Men kan zich de vraag stellen of, door zo te handelen, de regering wel over de nodige onpartijdigheid beschikt (36).

Een nieuw element komt tussen wanneer de minister erop wijst dat, in geval de arbitrage geweigerd wordt, de regering zich zal verplicht zien maatregelen te treffen. Zo het de arbeiders zijn die de arbitrage afwijzen, zal hun de voedingssteun door de plaatselijke komiteiten geweigerd worden; zo de patroons elke overeenkomst weigeren, moeten de arbeiders hun voedingsonderstand ontvangen.

Deze bepalingen waren van dien aard dat ze druk moesten uitoefenen op de werknemers om, in geval van geschil, beroep te doen op bemiddelingsinstanties.

Op 1 april 1919 werd door de minister van Arbeid een besluit uitgevaardigd houdende instelling van een commissie voor werklozen- of voedingssteun. Deze commissie werkte de regeling ontworpen door de minister in zijn omzendbrief verder uit; het toekennen van voedings- of werklozensteun in geval van konflikt bleef afhankelijk van het onderwerpen van het geschil aan bemiddeling. Dit systeem van « verplichte » verzoening (37) werd in latere wetteksten uitgewerkt.

Alles bij elkaar hadden deze maatregelen niet veel succes; er braken niettegenstaande deze onrechtstreekse drukingsbepalingen, veel konflikten uit. Vele werkgevers weigerden nog steeds rechtstreeks of onrechtstreekse onderhandelingen of kontakten met de werknemersorganisaties te onderhouden.

Dit alles bracht de regering ertoe steeds nieuwere formules op punt te zetten en te werken. Aan de basis van elk projekt lag natuurlijk de pariteit tussen werkgevers- en werknemers.

De beste uitwerking van dit principe is te vinden in de geschiedenis van de paritaire komités. We wijden er verder een afzonderlijk hoofdstuk aan.

Door het K.B. van 5 mei 1926 (38) heeft de regering een volledig systeem van verzoening op punt willen zetten.

Deze teksten stelden het principe vast van verplichte toevlucht tot een konventionele of reglementaire verzoeningsprocedure in geval van « konflikt dat tot staking of lock-out aanleiding kon geven ».

Het K.B. van mei 1926 richtte ten dien einde *ambtelijke scheids- en verzoeningsraden* op.

Dit K.B. voorzag in de oprichting van drie soorten raden :

1. de ambtelijke scheids- en verzoeningsraden (opgericht door het ministerie van arbeid);
2. de vrije komités van verzoening en arbitrage (opgericht bij akkoord tussen werkgevers en -nemers);
3. de paritaire nijverheidsraden.

Deze raden beoogden allen een betere aanpassing van de industriële betrekkingen aan de syndikale structuur.

A. De ambtelijke Scheids- en Verzoeningsraden (39).

Het zijn interprofessionele komités, op paritaire grondslag, wier bevoegdheid zich, grosso modo, tot een arrondissement uitstrekt. Deze raden worden ingericht door de minister in elke gemeente waar het nut ervan wordt ingezien (40).

Ze worden belast met de behandeling van dreigende geschillen ten einde deze te verhinderen, en met reeds uitgebroken geschillen ten einde ze te beslechten.

B. De vrije Scheids- en Verzoeningsraden.

Naast de officiële raden voorziet het K.B. van mei 1926 de oprichting van vrije raden. Deze kunnen op initiatief, hetzij van de werkgever en de werknemers van de onderneming, hetzij van groeperingen van patroons of arbeiders worden opgericht, met het oog op het voorkomen en het beslechten van hun geschillen. Deze vrije raden dienen door de minister te worden gemachtigd (41).

Deze twee soorten raden hebben slechts gedurende een korte tijd een zekere werking gekend (42). Het Arbeidsblad deelt inderdaad vanaf 1932 geen resultaten meer mede betreffende hun werking. Een mogelijke uitleg van deze achteruitgang ligt misschien in het feit dat deze komités speciaal moesten optreden in conflicten uitgebroken in nijverheidstakken waarvoor er nog geen paritaire komités bestonden, komités waarvan de verzoenende opdracht hoger reeds vermeld werd.

Deze paritaire komités hebben sinds 1936 een grote uitbreiding genomen. Op dit ogenblik heeft elke belangrijke nijverheids-, handels- en landbouwtak zijn paritair comité.

Zo is het K.B. van mei 1926 op de verzoeningsraden, alhoewel nooit uitdrukkelijk afgeschaft, door onbruik opgegeven.

C. De Paritaire Komités.

Het was tijdens de moeilijke dagen van het jaar 1919 dat de eerste paritaire komités het daglicht zagen. Alvorens tot het voornaamste officieel verzoeningsorgaan in België uit te groeien, doorliepen ze een lange weg.

De geboorteakte van het eerste paritair comité ligt besloten in de stichtingsakte van de « commissie voor de vermindering van de arbeidsduur in de siderurgische bedrijven », commissie die op 13 april 1919 door de Eerste Minister en de minister van Arbeid werd geïnstalleerd.

Het woord « paritair » komt nog niet in deze benaming voor, maar in feite bezit de commissie wel dit karakter.

Veertien lagen later installeerde Wauters een gelijkwaardige gemengde commissie « voor de vermindering van de werkdag in de mijnen ».

Die gemengde commissies zijn het vertrekpunt van

de werkelijke inrichting der industriële betrekkingen : « zij bekrachtigen het principe van het syndikaal recht en openen definitief de weg voor de rechtstreekse onderhandelingen tussen werkgevers- en werknemersgroeperingen. Ze worden niet door de Regering van overheidswege opgericht, wat ondoeltreffend zou zijn, gezien de weigerachtigheid van de werkgevers, maar zij zijn het besluit van soms zeer lastige besprekingen tussen beide partijen » (43).

Later werd door het K.B. van 5 mei 1926 tot de oprichting van paritaire nijverheidsraden overgegaan.

In het begin stond men aarzelend omtrent de bevoegdheden die aan deze komités moesten toegekend worden; de opeenvolgende benamingen die deze komités gedragen hebben bewijzen dat hun bevoegdheid geleidelijk nauwkeuriger werd bepaald en verruimd.

Oorspronkelijk hadden die paritaire nijverheidsraden vooral de vraagstukken in verband met de lonen, de arbeidsvoorwaarden en de arbeidsduur te onderzoeken (44). Hun was ook een verzoenende opdracht toebedeeld geworden, doch ten tijde van de uitvaardiging van het K.B. (1926) waren de paritaire komités niet talrijk (een twintigtal), zodat hun optreden enigszins beperkt was.

Rond de jaren 1936 zien we het aantal paritaire komités echter vlug toenemen. Een akkoord getekend op 17 juni 1936 tussen Van Zeeland en de syndikale vertegenwoordigers was hier niet vreemd aan.

Bij dit akkoord ging Van Zeeland de verbintenis aan de paritaire komités samen te roepen om hen toe te laten de toepassing van zekere maatregelen in verband met de aanpassing der lonen, *de betaalde verlofdagen*, enz. ... te onderzoeken.

Het gevolg hiervan was dat de professionele organisaties de minister van Arbeid verzochten paritaire komités op te richten in de nijverheidstakken waar er nog geen bestonden (45). Zo werden er op empirische wijze talrijke, van wettelijk statuut ontholte paritaire komités opgericht.

Het bestaan van deze paritaire komités vindt zijn bekrachtiging in het feit dat sommige zeer belangrijke sociale wetten, hun tussenkomst voorzagen. Zo de wet van 8 juli 1936 betreffende de jaarlijkse betaalde verlofdagen (46), de wet van 9 juli 1936 betreffende de 40 uren arbeidsweek (47).

Dit wijst op een verandering van de houding van de Staat tegenover de rol der beroepsorganisaties. Tot hiertoe kwam de Staat slechts door een strikt individualistische wetgeving op sociaal gebied tussen. Doch nu betreft de Staat de paritaire komités bij de uitwerking van de toepassingsmodaliteiten der wetten. De wegevende macht beperkt zich zo meer en meer tot het enkel uitvaardigen van zogenaamde kaderwetten (48). Zo groeien de paritaire komités tot echte medewerkers van de wetgever uit.

Natuurlijk hadden deze komités ook een verzoenende opdracht (49). Een wetsvoorstel *Heyman*, ingediend op 30 november 1934, dat op bijkomende wijze de overdekking van gans het land met een netwerk van nationale, gewestelijke en speciale paritaire komités beoogde, drukte erop dat hun rol was « te zorgen voor het voorkomen van elk geschil tussen de werkgevers en de werknemers en voor het bijleggen van elk conflict dat mocht uitgebroken zijn » (50).

Het zijn echter de besluitwet van 9 juni 1945 en het K.B. van 12 maart 1946 die aan de huidige paritaire komités uitdrukkelijk een verzoenende opdracht hebben gegeven.

D. De bemiddeling van 1945 tot heden.

De bemiddeling sinds 1945 laat zich kennen door haar empirisme. Enerzijds lopen opdrachten en bevoegdheden tot bemiddeling kris-kras door elkaar, en anderzijds is het systeem veel omvattender dan datgene wat besluiten betreffende bemiddeling ons kunnen leren (51).

Men kan de verschillende tussenkomsten en systemen in vier grote groepen onderbrengen: 1. de tussenkomst van de syndikale afvaardiging; 2. de tussenkomst van de leden van de regering, functionarissen, provinciale en stedelijke ambtenaren en mandatarissen; 3. de opdracht van de paritaire komités; 4. de « sui generis » verzoeningsprocedures, uitgewerkt in sommige kollektieve overeenkomsten.

1. De syndikale afvaardiging.

Geschillen in het kader van een onderneming worden in de eerste plaats vooral opgelost door rechtstreekse onderhandelingen tussen de geschilhebbende partijen; hier nemen de rechtstreekse onderhandelingen tussen de zogenaamde syndikale afvaardiging en de werkgevers een grote plaats in. *Het is slechts na de mislukking der besprekingen tussen deze twee partijen, dat deze laatsten zich tot de officiële verzoeningsinstanties zullen wenden.*

Uit wat bestaat nu die syndikale afvaardiging? Hun statuut werd uitgewerkt door een nationaal akkoord tussen werkgevers en werknemers tijdens de Nationale Arbeidsconferentie van juni 1947 afgesloten. Door dit akkoord erkennen de bedrijfshoofden dat het gesyndikeerd personeel in de onderneming vertegenwoordigd is door een syndikale afvaardiging; de leden van die afvaardiging moeten uit het bedrijfs-personeel gekozen worden.

Volgens het akkoord van 1947 heeft de syndikale afvaardiging het recht om door de patroon (of diens afgevaardigde) ontvangen te worden wanneer het om een konflikt gaat dat verband houdt met:

- 1) aanslagen op de fundamentele principes van het akkoord betreffende de vrijheid van vereniging en de ontwikkeling van de syndikale organisaties;
- 2) de toepassing van de sociale wetgeving, van de reglementen van inwendige orde en van de individuele arbeidsovereenkomst;
- 3) de toepassing, op het personeel van de onderneming, van de loonsvoeten en van de arbeidsvoorwaarden binnen het bestek van de wetten, de reglementen en de kollektieve arbeidsovereenkomsten;
- 4) gezamenlijke of individuele klachten; aanslagen op de waardigheid der arbeiders;

Sommige kollektieve akkoorden voorzien dat, in geval de syndikale afvaardigingen er niet in slagen met de werkgevers een overeenkomst te sluiten, er beroep mag gedaan worden op de vaste vertegenwoordigers van de respectievelijke syndikaten. De patroons doen zich dan bijstaan door een afgevaardigde van de patronale organisatie (52).

2. De verzoenende opdracht van de paritaire komités.

Het nationaal akkoord van 1947 zette de werkgevers- en werknemersorganisaties aan in hun kollektieve overeenkomsten te voorzien dat er in geval van konflikt, steeds verzoeningspogingen zouden aangewend worden alvorens tot staking of lock-out over te gaan.

Zo de syndikale afvaardiging in haar verzoenende

opdracht mislukte, zouden de bevoegde paritaire komités moeten tussenkomen.

Na de bevrijding van ons land, had de regering de paritaire komités het statuut geschonken dat ze nog niet bezaten. Door de besluitwet van 9 juni 1945 werd een feitelijke toestand geregulariseerd. Sinds lang reeds had men de wetgever aangezet het steeds belangrijker wordend instituut van de paritaire komités van een aangepast statuut te voorzien.

Tot dusver immers werden ze op sporadische wijze opgericht volgens de noodwendigheden van het ogenblik en zonder enige algemene regel (53).

Wat ons vooral aanbelangt, is het onderzoek van de uitdrukkelijke verzoenende opdracht die de paritaire komités door de B.W. van 1945 toegekend kregen. Artikel 10 luidt: « De paritaire komités hebben hoofdzakelijk als opdracht... d) elk geschil te voorkomen of bij te leggen, dat tussen de bedrijfshoofden en de loonarbeiders zou dreigen op te rijzen of zou ontstaan zijn ».

Het besluit van de Regent van 15 oktober 1945 voorziet op welke wijze het comité zijn verzoeningsopdracht moet vervullen. Het kan — ofwel « sommige van zijn leden aanduiden om in professioneel of gewestelijk beperkt comité te vergaderen, ten einde de geschillen welke tussen de werkgevers en de werknemers zouden dreigen te ontstaan of reeds zouden bestaan, bij te leggen ». Dit komt dus neer op de oprichting van een gewoon verzoeningscomité; — ofwel « aan de minister voorstellen een vast verzoeningsbureau » (54) op te richten, dat handelt krachtens de bevoegdheid welke het paritair comité, waarvan het afhangt erop overdraagt ». Wijzen we er direkt op, dat bij ons weten, geen enkel paritair comité zulk vast verzoeningsbureau bezit.

Wanneer er geschillen oprijzen, worden de aangeduide verzoeningsorganismen door de meest gerede partij op de hoogte gebracht van het ontstaan van het geschil. Binnen de drie dagen volgende op de datum waarop het verzoeningsorgaan op regelmatige wijze kennis heeft gekregen van de kwestie, gaat het tot het onderzoek over. De partijen worden gekonvokéerd en onderhoord. Daarna wordt door het comité een oplossing voorgesteld. Het beperkt comité deelt dan aan het paritair comité de uitslag van zijn bemiddeling mede (55).

Vermelden we nog dat in de meeste reglementen van inwendige orde van de paritaire komités, er bepalingen voorzien zijn die de werking van het beperkt verzoeningscomité uitstippelen.

Hoe verloopt nu praktisch een verzoening in het kader van de bemiddelingsopdracht van de paritaire komités?

Veronderstellen we een konflikt in een pannenfabriek in het Kortrijkse. Eerst zal het verzoeningsvan het gewestelijk paritair comité voor de ceramiek-nijverheid (56) bijeenkomen. Zo men niet tot een akkoord komt op gewestelijk plan, zal er beroep gedaan worden op het verzoeningsbureau van het Nationaal paritair comité voor de ceramiek-nijverheid. De betrokken werkgever(s) en werknemers zullen dan trachten advies van personen te krijgen die tot een ander gewestelijk paritair comité van dezelfde bedrijfstak als deze waar het konflikt uitgebroken is, behoren.

Het verzoeningsbureau op het vlak van het Nationaal paritair comité, biedt meer kans tot een objectief bijleggen van het konflikt, doordat de personen die er zetelen het geschil van op een grotere afstand kunnen beoordelen. Over het algemeen zal het gewestelijk

paritair comité, door overreding, de voorgestelde oplossing overnemen.

Het past hier aan te stippen dat de verzoening, volgens Belgische opvatting, nooit een verplichtend karakter heeft. De partijen zijn volstrekt vrij beroep te doen op de verzoeningsprocedures of niet. Even vrij kunnen ze de voorstellen aannemen of verwerpen. Doorgaans neemt men ook aan, dat de partijen zich niet schuldig maken aan enig vergrijp door het verwekken van staking of lock-out zonder vooraf het geschil aan enige verzoeningsprocedure te hebben onderworpen (57).

Doch sommige reglementen van inwendige orde van paritaire komités voorzien uitdrukkelijk dat, zo de werkgevers- of werknemersorganisaties zinnens zijn een stakings- of lock-out-aanzegging te geven, de voorzitter van het paritair comité moet verzocht worden tot verzoening over te gaan (58).

Deze maatregelen zijn natuurlijk rechtstreeks tegen de zogenaamde wilde stakingen gericht. Volgens een huidige strekking zou men deze procedure moeten veralgemenen, zodat er niet tot staking of lock-out mag overgegaan worden zonder een poging tot verzoening ondernomen te hebben.

De kansen tot slagen zullen natuurlijk nog vergroten indien de partijen de toestand niet verscherpen door te staken vóór het verlopen van de procedure.

Zo heeft onze huidige wetgeving sommige bepalingen uitgevaardigd die eigenlijk onrechtstreekse maatregelen tegen de stakingen en lock-outs *gedurende* de verzoeningsperiode uitgebroken, uitmaken. We komen er verder op terug.

3. Staats- en andere tussenkomsten inzake bemiddeling.

Door het K.B. van 30 maart 1921, waarbij het K.B. van 4 maart 1919 werd bekrachtigd, werd aan de minister van Arbeid de bevoegdheid gegeven de ambtenaren van de dienst der inspectie eventueel te gelasten met elke zending tot het voorkomen en het bijleggen van de arbeidsgeschillen (artikel 2 in fine).

a) De sociale controleurs en inspecteurs.

Twee Regentsbesluiten van 3 juli 1945 leggen hun respectievelijke opdrachten vast. Bij K.B. van 30 maart 1921 hadden de inspecteurs reeds de opdracht tussen beide te komen « om arbeidsgeschillen te voorkomen of te beslechten ». Door het R.B. van 1945, artikel 2, bestaat o.a. de opdracht van de controleurs in « het tussenkomen, bij wijze van bemiddeling in de geschillen betreffende loonkwesties of arbeidsvoorwaarden » (59). Daar het besluit van 3 juli 1945 (betreffende de inspecteurs) aan de controleurs dezelfde bevoegdheden als die van de sociale inspecteurs toekent, is daarmee bevestigd dat deze ambtenaren werkelijk de opdracht van bemiddelaar hebben.

Wanneer treedt nu de sociale controleur of inspecteur op ?

We hebben er hoger reeds op gewezen dat een zeer groot aantal verzoeningen in het kader van de onderneming zelf geschieden en wel langs de syndikale afvaardiging om. Zo deze verzoeningspogingen toch mislukken, zal men beroep doen op de « officiële verzoeningsinstanties ». Het R.B. van 12 maart 1946 bepaalt wat onder die term moet verstaan worden. « In geval van konflikt wordt de betwisting aan de sociale inspecteur voor het gebied van de inrichting waarin het konflikt ontstond, voorgelegd ».

In de praktijk behandelen de sociale controleurs de gewone gevallen, terwijl de sociale inspecteurs zich de studie en de tussenkomsten van de ingewikkelde gevallen voorbehouden.

Wanneer de controleur of inspecteur in zijn bemiddeling niet slaagt, zal hij over het algemeen de bundel overmaken aan het bevoegd beperkt verzoeningscomité opgericht in de schoot van het bevoegd paritair comité.

Zo dit comité geen resultaat bereikt, zal het in haar proces-verbaal aanstippen welke partij de verzoening onmogelijk maakte. Het is op dit ogenblik dat heel dikwijls de *sociale verzoener optreden zal*.

b) De sociale verzoeners.

Sedert recente datum heeft het ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg, sociale verzoeners — een voor het Vlaamse land en een voor het Waalse — gekozen onder personen met langdurige ervaring in industriële betrekkingen. Deze personen hebben tot dusver geen wettelijk statuut. Ze worden door de partijen rechtstreeks aangezocht tussen te komen. Deze personen zijn ook dikwijls voorzitter van paritaire komités (60). Nadat alle kontakten tussen de geschilhebbende partijen afgesprongen zijn, begint de eigenlijke taak van de sociale verzoener. Van het ogenblik dus dat een konflikt bijzonder dreigend wordt, treedt de sociale verzoener direkt op. Dikwijls zal hij reeds als voorzitter van een paritair comité met de partijen en hun problemen kennis hebben genomen, ter gelegenheid van de behandeling van het konflikt in het verzoeningsbureau.

* * *

Tenslotte treden ook de arbeidsinspecteurs als verzoeners op in sectoren waar geen officieel bemiddelingsorgaan bestaat of waar een onderneming geen beroep kan of wil doen op een paritair organisme, omdat zij er niet in vertegenwoordigd is door een beroepsgroepering van werkgevers (61).

Wijzen we er tenslotte nog op dat in zeer ernstige gevallen, wanneer het bijv. blijkt dat het konflikt de economische politiek van de regering kompromiteert, de minister van Arbeid, leden van zijn kabinet, of zelfs de Eerste-Minister, rechtstreeks tussenkomen. De vertegenwoordigers van de in het geschil betrokken partijen trachten dan, onder het voorzitterschap van het aanwezig regeringslid, tot een vreedzame oplossing te komen.

Ook treden soms de gouverneur van de provincie of de burgemeester (in veel mindere mate echter) van de gemeente waar het konflikt gelokaliseerd is, direkt op. Dikwijls worden zij daartoe rechtstreeks om verzocht.

Deze rechtstreekse tussenkomsten vanwege de openbare macht beogen natuurlijk slechts één doel: in geval de wettelijke of konventionele regelingen van de kollektieve arbeidskonflikten spaak lopen, moeten de partijen zo vlug mogelijk in het belang van de openbare orde en de sociale vrede, verzoend worden.

Leggen we er de nadruk op dat de verschillende vormen der verzoening welke we hierboven hebben beschreven, opeenvolgend aangewend worden voor een plaatselijk konflikt dat, bij uitbreiding, ernstige gevolgen zou kunnen meebrengen voor 's lands economie. Ze worden tevens *onafhankelijk van elkaar aangewend* naar de omvang der op te lossen kollektieve geschillen.

4. De « sui generis » verzoeningsprocedures voorzien in sommige kollektieve arbeidsovereenkomsten.

We hebben er hoger reeds op gewezen dat sommige kollektieve overeenkomsten overgegaan zijn tot het uitstippelen van bepaalde procedures die in geval van konflikt moeten gevolgd worden. Zo voorziet het kollektief akkoord inzake de reglementering van de industriële betrekkingen van de cementfabrieken die afhangen van het Nationaal Paritair Komitee voor het Cementbedrijf (62), o.a. dat er slechts tot staking mag overgegaan worden nadat er een geheime stemming onder de werknemers heeft plaats gegrepen. De beslissing der arbeiders wordt uitgedrukt bij meerderheid van 70 % der arbeiders die aan de stemming hebben deelgenomen.

Slechts éénmaal heeft men deze procedure moeten volgen. Ze viel in het nadeel van de werknemers uit, zodat er niet tot staking kon overgegaan worden.

Andere kollektieve akkoorden hebben ook typische procedures uitgewerkt (63).

* * *

Resultaten.

Daar de resultaten van de bemiddeling der paritaire komités, van de inspecteurs en controleurs, van de verzoeners, van de syndikale afvaardiging e.a., onregelmatig gepubliceerd of soms in het geheel niet bijgehouden worden, valt het moeilijk konkrete resultaten mede te delen (64).

In het merendeel der gevallen waar hogervermelde ambtenaren tussenkwamen, mocht hun interventie op succes bogen, althans volgens de rapporten van het Arbeidsblad. Het welslagen van die tussenkomsten hangt natuurlijk in grote mate af van de persoonlijke autoriteit waarvan deze ambtenaren in de syndikale en patronale kringen genieten (65).

Wat de tussenkomsten der paritaire komités betreft: in vele gevallen schijnen de bekomen uitslagen bevredigend.

Nochtans wordt de doeltreffendheid van die paritaire verzoeningskomités soms in twijfel getrokken: deze komités zijn paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers en van de werknemers. Zo bestaat natuurlijk het gevaar dat deze personen zich met de tijd als « pleiters » en « mandatarissen » beschouwen van de groepen die tegenover elkaar staan en waarvan ze er zeker één vertegenwoordigen (66).

Prof. Horion meent ook dat in vele gevallen de leiders van de professionele organisaties wantrouwig staan tegenover het apparaat dat de besluitwet van 9 juni 1945 ter hunner beschikking stelt (67).

Slechts enquêtes, persoonlijke kontakten en andere onderzoeksmethodes laten toe de nodige dokumentatie over dit aspect te verzamelen.

Sancties.

Het systeem van onrechtstreekse sancties, ingezet sedert 1919 en uitgewerkt ter gelegenheid van het K.B. van 5 mei 1926, is overgenomen in het besluit van de Regent van 12 maart 1946; het bepaalt de voorwaarden en de procedures die moeten gevolgd worden om de vergoeding voor onvrijwillige werkloosheid in geval van staking of lock-out te bekomen (artikel 3 in fine).

Het K.B. dd. 5 april 1958 betreffende het jaarlijks verlof van de arbeiders en de bedienden houdt gelijkaardige bepalingen in.

Deze teksten voorzien allen een verzoeningsproce-

dure welke het uitbreken van een geschil moet voorafgaan (68).

De sancties voorzien in het Regentenbesluit van 1946 hebben echter een beperkte draagkracht. Stakingen zijn over het algemeen van korte duur en... de stakingskassen kunnen de stakers wel gedurende een tijdje zelf vergoeden.

Verder kunnen de officiële instanties (sociale inspecteur, paritair comité e.a.) bezwaarlijk uitmaken of een der partijen de verzoening werkelijk onmogelijk maakt. « Elke partij heeft haar standpunt dat zij hardnekkig verdedigt. Men kan er niet uit besluiten dat zij verantwoordelijk is voor het mislukken van de verzoening; zeer zelden kan men met volle zekerheid over die verantwoordelijkheid uitspraak doen » (89).

De sancties in verband met het K.B. op het jaarlijks verlof hebben meer effect daar de werknemerscentrales dikwijls de aspirant stakers er attent op maken dat, in geval van niet-maleving van de beschikkingen van het K.B., de staking nadelige gevolgen i.z. de berekening van hun jaarlijks verlof kan medebrengen.

Besluit.

Uit de studie van de bemiddelingsprocedures en -methodes in België, komen enkele nuttige gegevens naar voren. Vooreerst moet worden onderstreept dat arbitrage absoluut geweerd wordt, zowel door de werknemers- als door de werkgeversmilieus (70).

Verder gaat iedereen akkoord om « wilde stakingen » als gevaarlijke en ongewenste manifestaties te beschouwen. Doorgaans neemt men ook aan dat ernstige verzoeningspogingen elk kollektief arbeidskonflikt zouden moeten voorafgaan.

Wij hebben er hoger reeds op gewezen dat recente gebeurtenissen in België, hevige reacties uitgelokt hebben tegenover stakingen waarin er noch aanzeggingstermijnen genotifieerd, noch verzoeningsprocedures ondernomen werden.

Vooraf vanwege werkgeverszijde is de reactie zeer scherp. Het voorlopig stopzetten van de uitvoering van het Akkoord voor Sociale Programmatie (11 mei 1906) is daarvan het beste bewijs.

De werkgeversorganisaties leggen vooral de nadruk op enkele, in hun ogen essentieel democratische regels die de partijen, zowel bij het dreigen als bij het uitbreken van een staking, zouden moeten volgen.

Zo leggen zij vooral de nadruk op :

— de noodzaak, vóór elke staking, eerst een verzoeningsprocedure in te zetten en een aanzeggingstermijn over te maken. Slechts onder die voorwaarden zou het arbeidskontrakt als geschorst mogen aanzien worden (71);

— de arbeiders, na een objectieve voorlichting, te raadplegen door middel van een referendum, omtrent de opportuniteit van een geplande staking (72);

— de noodzaak om in een duidelijke definitie het begrip « staking » vast te leggen. Zo zou men slechts het « belangenkonflikt » (konflikt dat slechts professionele eisen tot grondslag heeft) mogen toelaten.

Kollektieve arbeidskonflikten omtrent *rechtspunten* (73) zouden langs jurisdictionele weg een oplossing moeten vinden. Politieke stakingen zouden dus expliciet moeten veroordeeld worden.

— Tenslotte zou, ten suppletieve titel, een « Nationale Kommissie voor Verzoening en Arbitrage » kunnen opgericht worden (74). Die kommissie zou zich onverwijld bemoeien met konflikten die niet vlug genoeg door andere methodes opgelost werden. De beslechting van rechtskonflikten die aan de basis zouden kunnen liggen van sociale spanningen en sta-

kingen, zou eveneens tot de bevoegdheidssfeer van dit kollege dienen te behoren (75).

* * *

We hebben er hoger reeds op gewezen dat opdrachten en bevoegdheden tot bemiddeling in ons land kris-kras door elkaar lopen. De hoger vermelde punten schijnen erop te wijzen dat men op dit ogenblik naar nieuwe, doeltreffende middelen zoekt om de kollektieve arbeidsconflikten tot een minimum te herleiden, zonder daarvoor dwangmiddelen tegenover een der geschilhebbende partijen aan te wenden.

Doch het is slechts wanneer de werkgevers en de werknemers, in het volle bewustzijn van hun verantwoordelijkheid, konsekwent de door hen goedgekeurde middelen zullen toepassen, dat de sociale vrede in ons land zal gewaarborgd zijn.

De beste uitgewerkte formules zullen immers altijd machteloos staan tegenover kwade trouw, fanatisme en onwil.

BERNARD DUBOIS,
Doctor juris, Univ. Gent,
Navorsingsstagiair van het Nationaal
Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek.

(1) Lees daaromtrent « Pressiegroepen » door Prof. J. J. De Jong e.a. in de reeks Mens en Medemens, uitgeverij Het Spectrum, 1960. — W. J. Ganshof van der Meersch: « Pouvoir de fait et règle de droit dans le fonctionnement des institutions politiques », Bibliothèque de l'Institut Belge de science politique, 1957. Zie hoofdstuk « Pouvoir de fait des organisations syndicales et action syndicale », blz. 109.

(2) Voor een beeld van de stakingen vanaf 1898 tot en met 1937, zie « La solution ordonnée des conflits collectifs de travail », éditions de l'A.P.I.C., Brussel 1938. Dit werk bevat studies en verslagen van een congres gehouden door de « Association des Patrons et Industriels catholiques », in 1938.

(3) Zie Horion P., « La solution des conflits industriels en Belgique », in: Communications de l'Association Internationale de Sociologie, Congrès de Liège, 1953.

(4) Voor zover we hier nog van « arbeids »-conflikten mogen spreken. Doch soms is het erg moeilijk (en gewaagd) een staking als politieke staking te bestempelen. Sommige zuiver politieke gebeurtenissen of beslissingen kunnen inderdaad sociale repercussies meebrengen, alhoewel dit wellicht op het eerste gezicht niet zal blijken.

(5) Een klaar voorbeeld van een politieke staking, is de algemene staking tijdens de zgz. Koningskweste in 1950.

(6) Cremer, « Le rôle du syndicalisme dans la vie sociale », Leuven 1958; blz. 95 e.s.

(7) Het begrip « Kollektief arbeidsconflict » is moeilijk te omschrijven. De staking is slechts een eenvoudig feit, een krachtuiting, een poging der arbeiders om zichzelf recht te verschaffen, een middel tot uitvoering. Ze ontstaat naar aanleiding van een *kollektief geschil* dat een kollektief belang tot voorwerp heeft, of van een individueel geschil met kollektief belang. Over het onderscheid tussen kollektieve konflikten en individuele geschillen, zie Teitgen P.H., *Droit Social*, 1938, blz. 9, 69, 106, 434. — Josseland, *Droit Social*, 1938, blz. 155; Heilbronner, *Droit Social*, 1950 blz. 229. In onze wetgeving vinden we art. 11 1° van het K.B. van 25 nov. 1929 houdende inrichting van de ambtelijke scheids- en verzoeningsraden (S.B. 28-29 nov. 1929) dat de volgende definitie geeft van kollektieve arbeidsgeschillen: (...) « 1° dat het een gemeenschappelijk geschil betreft (t.i.z. waarin een zeker getal werknemers betrokken zijn) lopende over een eis die niet onder de bevoegdheid van de rechtbanken of van de werkrechtssraad valt ».

(8) Het algemeen gemiddelde van zulke konflikten bedroeg 64 %. Het jaarlijks gemiddelde ging nooit onder de 43,50 %. Bron, Cremer, o.c. blz. 102, e.s.

(9) Art. 20 van de Grondwet spreekt weliswaar van het « Recht op vereniging ». Hierin zou wellicht de grondslag van het stakingsrecht kunnen gevonden worden.

(10) A. Van den Bossche en J. Piron, « Van Syndicale vrijheid naar verantwoordelijkheid van de vakbeweging », Uitgaven van het V.B.N., Brussel 1961, blz. 8.

(11) In België is, in dit verband, de basistekst de Wet dd. 19 aug. 1948 betreffende de openbare prestaties in oorlogstijd. Aan de paritaire komités werd opdracht gegeven te bepalen welke sectoren van staking moeten gevrijwaard blijven. Deze regeling heeft weinig opgebracht. Door een K.B. van 27 juli 1950 heeft de regering zelf vastgesteld welke diensten moeten verzekerd worden (hospitelen, bakkerijen, melkerijen, enz.). Op dit ogenblik gaan er veel stemmen op tot grondige herziening of aanpassing van deze wetgeving.

(12) Zo men immers aanneemt dat de staking de arbeids-

overeenkomst verbreekt, moet men zich onderwerpen aan de voorschriften van de bestaande wetten ten aanzien van de verbod van kontrakten. De Wet op het arbeids- en bediendecontract voorziet nu i.g.v. werkverbrekking het aanzeggen van een opzeggingstermijn of de betaling van een vergoeding. Daar er dus geen wettelijke regeling van de staking bestaat, zou bij kollektieve neerlegging van het werk de opzeggingstermijn in acht worden genomen, die voor de verbrekking van een individuele overeenkomst is bepaald (cf. Van den Bossche en Piron, o.c.). Vermelden wij echter dat volgens een zekere rechtsleer en rechtspraak, het arbeids- of bediendencontract slechts *geschorst* wordt i.g.v. staking (zie daaromtrent « Verbreekt of schorst de staking de arbeids- of bediendencontracten » in: *Arbeidsblad*, december 1950, blz. 1380).

(13) Deze bestempeling is van belang voor de arbeiders of bedienden die bij het conflict betrokken zijn. Het is bijv. slechts in geval van « officiële » staking dat het arbeidscontract als voor geschorst zal mogen doorgaan. Verder zal het al dan niet genieten van zekere sociale voordelen (bijv. jaarlijks verlof) afhangen van de aard van de staking.

(14) Zie Helin G., « Le statut des organisations professionnelles en Belgique et à l'étranger », *Tijdschrift voor sociaal recht en van de arbeidsgerechten*, 1958, nr. 1.

(15) Grondwet art. 20. Dit grondwettelijk recht werd een eerste maal bevestigd door de Wet van 24 mei 1921 i.z. de vrijheid van vereniging, en een tweede maal door de Wet van 13 juli 1951, houdende de goedkeuring van de Internationale Conventie nr. 87 van 9 juli 1948 op de syndikale vrijheid.

(16) Sommige patronale verenigingen hebben de rechtspersoonlijkheid verkregen door de vorm van een V.z.w.d. aan te nemen.

(17) De Wet van 31 maart 1898 op de beroepsverenigingen; de Wet van 27 juni 1921 op de V.z.w.d. en de V.O.N.

(18) Rechtspraak omtrent de juridische onbekwaamheid tot contracteren: Beroep Brussel, 2-1-57 (*Revue de droit social*, 1958, n° 1, blz. 23). De lichamelijke personen die tussenkwamen bij het afsluiten ener overeenkomst in naam van een syndikaat zonder rechtspersoonlijkheid, kunnen geen enkel recht doen gelden; het syndikaat zonder rechtspersoonlijkheid is niet bevoegd om als hun mandataris op te treden noch om in hun naam verbintenissen aan te gaan noch bedingen te maken, zelfs indien zij onder zijn leden voorkomen. Zie ook Verviers, *Arbeidsgerecht*, 8-7-55 (*Revue Droit Social*, 1958, nr. 1, blz. 27).

(19) Onbekwaamheid om in recht op te treden: zelfde arrest als in (18): « Het geding op verzoek van het syndikaat zonder rechtspersoonlijkheid ingediend is onontvankelijk ». Zie ook Arb. Beroep Gent, 28-9-53 (*R.W.* 1952-53, kol. 1585); Arb. Gent, 25-4-50, *Rev. Dr. Soc.* 1950, p. 130.

(20) Bepaalde schadelijke handelingen zijn bv.: tekortkoming aan overeenkomsten of ongeoorloofde handelingen die niet gesanctioneerd zijn door de Wet, maar die nadeel kunnen berokkenen aan anderen. Vormen van die handelingen zijn: Kollektieve onderbreking van de arbeid (staking of lock-out), boycott (onder een oneindig aantal vormen).

(21) Wetsvoorstel H. Heyman, 30-11-34 (*Parl. doc. K.* 1934-35, nr. 12); Wetsvoorstellen Devèze, ingediend in 1913, 1920, 1922, 1926, 1937, 1939; Wetsontwerp Spaak, 15-11-1938.

(22) Voor een volledig overzicht van de tussenkomsten der beroepsverenigingen, raadpleeg Helin G., o.c., blz. 12 en 13.

(23) *Revue de Droit Social*, blz. 23 (Ber. Brussel, 2-4-57). (23bis) Denken we aan de publiciteitsvoorwaarden, aan de aard der sancties, aan het overheidstoezicht, onder welke vorm ook.

(25) In de U.S.A. doet men dikwijls beroep op Universiteitsprofessoren.

(26) Blanpain R., « De bemiddeling bij kollektieve arbeidsgeschillen in België », in: *Tijdschrift voor Sociaal Recht en van de Arbeidsgerechten*, Brussel 1959, blz. 2.

(27) Witnef F., *Government and collective bargaining*, New York, 1951, blz. 518.

(28) De onderhandelingen tussen de gesyndikeerden en werkgevers is een *echt recht* dat in de Zweedse wetgeving als zodanig erkend wordt. Dit dusver heeft geen enkel ander land dit voorbeeld nagevolgd.

(29) Prof. Dr. Jitta, « Tien jaren praktijk van de Rijksbemiddelaars », 1934.

(30) Prof. Defourny, *Belgique contemporaine*, 334.

(31) De Wet van 29 mei 1952 (instelling van de Nationale Arbeidsraad) heeft de Wet van 1887 teniet gedaan.

(32) Vooraf langs de Hoge Raad van Arbeid om. Deze Hoge Raad, als centraal orgaan, op nationaal plan, bij K.B. van 7-4-1892 ingesteld, oefende een adviserende bevoegdheid bij de regering uit.

(33) Blanpain, o.c., blz. 9.

(34) Omzendbrief van 4 maart 1919.

(35) Wijzen we er direkt op dat, buiten de angelsaksische en geestesverwante landen, het arbitrage-systeem nooit succes heeft gekend.

(36) « Nous n'oserions l'affirmer, zegt prof. Velge, c'est en tout cas un conciliateur politique et, à ce titre, nécessairement suspect pour l'un ou l'autre des parties, parfois même pour les deux ». Rapport Velge in, « La solution ordonnée des conflits de travail », Editions de l'A.P.I.C., Bruxelles 1938.

(37) Verplichtend in die zin dat men er zich moet aan onderwerpen zo men van bepaalde voordelen (steunged bv.) wil genieten. Zo mocht de staking niet uitbreken alvorens alle verzoeningsmiddelen uitgeput waren.

(38) Het K.B. van 25 nov. 1929 en het K.B. van 15 maart 1932 hebben deze reglementering aangevuld.

(39) Door het K.B. van 25 nov. 1929 werd de term « scheids » weggelaten. Men wou de indruk wegnemen alsof

partijen verplicht waren tot arbitrage hun toevlucht te nemen.

(40) Art. 5 wijst op het interprofessioneel karakter van deze comités: « Het grondgebied waarover de bevoegdheid der ambtelijke raden zich uitstrekt, wordt vastgesteld door de plaats waar de in het geschil betrokken onderneming is gevestigd ». Dit in tegenstelling met de bevoegdheidsbepaling van de paritaire comités.

(41) Slechts een tweetal van deze raden werden ingericht. Arbeidsblad, 1940, blz. 275.

(42) In meer dan 50 % der gevallen waarvan de uitslag gekend is, traden de officiële verzoeningsraden met succes op. De tussenkomsten der vrije raden zijn praktisch nihil.

(43) H. Antonopoulou, Les Commissions paritaires d'industrie en Belgique, blz. 35.

(44) De fundamentele bepalingen in verband met de arbeidsduur en -voorwaarden worden nu langs wettelijke weg uitgevaardigd.

(45) Jaartal: 1935, 26 paritaire comités; 1936, 64 paritaire comités; 1937, 127 paritaire comités; 1938, 159 paritaire comités; 1940, 172 paritaire comités (Bron: Snoy et d'Oppuers, in: Profession et Organisation de la production, 1943, blz. 530).

(46) Door tussenkomst van de paritaire comités mocht mits zekere voorwaarden van de wettelijke bepalingen afgeweken worden.

(47) De wettelijke voorschriften zullen bij K.B. vastgesteld worden na raadpleging der paritaire comités (artt. 2 en 3 van de Wet op de 40-urenweek).

(48) Zie Cremer, o.c., blz. 60 e.s.

(49) In dit geval dienden de paritaire comités zich te gedragen naar de procedure voorzien in het K.B. van mei 1926.

(50) Dit wetsvoorstel, in 1934 bij de Kamer ingediend, werd in 1936 in afzonderlijke voorstellen gesplitst; één betreffende de wettelijke status van de vakbonden en één betreffende de wettelijke status van de paritaire comités en de kollektieve arbeidsovereenkomsten. Deze gezamenlijke voorstellen werden opnieuw ingediend bij de Kamer in 1940 en 1946. Zoals verwacht, kenden deze wetsvoorstellen een grote oppositie. Deze voorstellen moesten dan ook eerder als principieverklaringen beschouwd worden.

(51) Blanpain, op. cit., blz. 20.

(52) Zie in die zin het kollektief akkoord van de siderurgie, 8 oktober 1954; het kollektief akkoord der mijnen, 22 juni 1955, art. 9. Bron: La représentation des travailleurs sur le plan de l'entreprise dans le droit des pays membres de la C.E.C.A. Luxembourg, E.G.K.S. uitg. 1959, blz. 187, e.s.

(53) Voor de geschiedenis van deze belangrijke hervorming, zie Castro W. H., « Overwegingen betreffende sommige aspecten van de Staatstussenkomst in Sociale Zaken », Arbeidsblad, mei 1953, blz. 479.

(54) Voor de samenstelling van het vast verzoeningsbureau, zie art. 6 tot 10 van het vermelde besluit van de Regent.

(55) Door voortdurende contacten tussen werkgevers en werknemers uit te lokken, oefent het paritair comité ook op onrechtstreekse wijze een verzoenende opdracht uit.

(56) De pannenindustrie valt onder dit paritair comité.

(57) Zie Castro, o.c., blz. 473.

(58) Zie bv. huishoudelijk reglement van het paritair comité der Textielnijverheid (5 jan. 1957), art. 29 « voor de overhandiging van elke stakingsaanzegging of lock-out, moet de aanzeggende partij het geschil aanhangig maken bij het in art. 28 voorzien verzoeningscomité ».

De periode tussen het indienen van het verzoek aan de voorzitter van het P.K. en het effectief vergaderen van het beperkt verzoeningscomité, telt mede voor het berekenen van de aanzeggingstermijn.

(59) Aan deze term moet een ruime betekenis gegeven worden, zodat het arbeidsveld van de controleurs in werkelijkheid alle conflicten omvat.

(60) Het voorzitterschap van 48 paritaire comités op een

totaal van 81 wordt waargenomen door de inspecteur-generaal, de hoofd-inspecteur-direkteur en 9 inspecteurs. 14 controleurs vervullen het ambt van sekretaris, Arbeidsblad juli-aug. 1953, blz. 763.

(61) Arbeidsblad, 1957, blz. 289.

(62) 27 juli 1949.

(63) Het onlangs gesloten akkoord met Fabrimetal; de kollektieve overeenkomst van de drukkerijen, van het garagebedrijf, e.a.

(64) Raadpleeg nochtans de zeer goede poging die de heer R. Blanpain ondernomen heeft om enkele konkrete resultaten vast te leggen en te groeperen (Blanpain, o.c., blz. 25, 26, 27).

(65) Zeer typisch is het oordeel van de Christelijke Centrale der Textiel- en Kledingbewerkeren van België over een sociaal bemiddelaar die tevens voorzitter is van hun P.K. « Onder alle benoemingen waarmede dhr ... zijn minister-schap heeft ontsierd, was deze van dhr ... één der weinige waarover we ons mochten verheugen. Door zijn grote ervaring inzake betrekkingen tussen patroons en arbeids-afgevaardigden, was dhr ... de aangewezen man om een zo belangrijk Paritair Comité als deze der Textielnijverheid met bekwaamheid en gezag te leiden. Hij kwijt zich overigens uitstekend van die dikwijls ondankbare taak » (Algemeen verslag, 1959, blz. 15). Op een duidelijke manier zijn de doorgaans goede resultaten die dit P.K. boekt, aan de uitstekende persoonlijkheid van de voorzitter, tevens sociaal verzoener, verbonden.

(66) De Saedeleer R. in « Industrie » (Tijdschrift van de F.I.B.), feb. 1961.

(67) Horion P., o.c., blz. 9.

(68) Het komt dus hierop neer dat de arbeiders tijdens een staking slechts dan met onvrijwillige werklozen zullen gelijkgesteld worden (en dus van de werklozensteun zullen genieten) zo het klaarblijkelijk is dat ze tot de staking zijn overgegaan wegens de onverzoenbare houding van de werkgever(s); zo de arbeiders de verzoening onmogelijk maakten, zullen de syndikaten in geval van staking of uitsluiting de werklozensteun niet kunnen ontvangen gedurende een periode van 6 maand (tenzij ze bewijzen dat tot staking werd overgegaan zonder hun beslissing of toestemming). Gelijkaardige bepaling werd voorzien voor de berekening van het jaarlijks verlof zo er gedurende de werkdagen die in aanmerking komen voor deze berekening, er stakings of uitsluitingen voorgekomen zijn.

(69) Zie Castro W. H., o.c., blz. 474.

(70) Op Europees vlak hebben de opstellers van het Europees Sociaal Charter spontaan elk systeem van verplichte verzoening- of arbitrage geweerd; de betrokken regeringen verbinden zich slechts vrijwillige arbitrage- of verzoeningsprocedures vast te stellen of aan te moedigen.

(71) In dezelfde zin: wetsvoorstel Major, door de Senaat aangenomen doch nog steeds hangend in de Kamer. (Parl. doc. 392, sess. 1953-54.)

(72) Dit voorstel heeft reeds zijn toepassing gevonden in het kollektief akkoord inzake de reglementering van de industriële betrekkingen van de cementfabrieken die afhangen van het Nationaal Paritair Comité voor de cement-nijverheid (cfr. infra).

(73) Rechtskonflikten kunnen bv. hun oorsprong vinden in moeilijkheden omtrent de interpretatie van bestaande kollektieve overeenkomsten.

(74) De Saedeleer R., « Action et responsabilité syndicale » in: Industrie, feb. 1961.

(75) Zo doet dhr De Saedeleer opmerken « que seuls les juristes peu avertis pourraient croire que tous les conflits de droit se règlent devant les tribunaux ou devant certaines juridictions administratives relevant du Ministère du Travail ou de la Prévoyance Sociale. Car l'expérience prouve que certains travailleurs et parfois certains syndicats veulent obtenir satisfaction par des méthodes plus directes, en l'occurrence des cessations de travail ».

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 5 januari 1961.

Eerste Voorzitter: M. de Clippele.

Raadshere-verslaggever: M. Moriamé.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten: Mrs. Van Rijn en Demeur.

Aansprakelijkheid. — Geen principiële gelijkstelling van de grove tekortkoming met het bedrog. — Geoorloofdheid van de contractuele uitsluiting van aansprakelijkheid wegens grove tekortkoming.

De principiële gelijkstelling van de grove tekortkoming met het bedrog vindt in de wet geen steun.

Niet is ieder beding van vrijstelling van aansprakelijkheid in geval van opzettelijke tekortkoming of bedrog. Daarentegen mogen partijen bij een contract, behoudens bijzondere wetsbepalingen, rechtmatig overeenkomen dat een van hen of beiden, volledig of gedeeltelijk, van verantwoordelijkheid om reden van grove tekortkoming zullen vrijgesteld worden.

Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen
t/ Ghislain.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 november 1958 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 1101, 1131, 1133, 1134, 1135, 1143,

1150, 1151, 1152, 1153, 1172, 1708, 1779, 1787 en voor zoveel als nodig, 382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, uitgaande van de veronderstelling dat de toegang tot de werken slechts over water mogelijk was, het middel verwerpt dat regelmatig bij conclusies door aanlegster voorgesteld was, volgens hetwelk uit artikel 9, paragrafen 2 en 3, van de op de aanneming toepasselijke algemene aannemingsvoorwaarden bleek dat «de aannemer de nodige maatregelen moet treffen zodat zijn materieel te bekwaamere tijd ter plaatse gebracht wordt, wat ook de toestand van de verbindingswegen en het te gebruiken vervoermiddel zijn» en dat «vermits de aannemer geacht wordt zich volledig rekenschap gegeven te hebben van de moeilijkheden welke hij in dit verband zou kunnen ontmoeten, hij in geen geval de vertraging in de aankomst van zijn materieel mag inroepen... tot staving van een klacht of van een verzoek om verlenging van de termijn of teruggave van afhoudingen», en volgens hetwelk er insgelijks uit artikel 6 van de bijzonder aannemingsvoorwaarden blijkt dat «de aandacht van de aannemer gevestigd wordt op het feit dat de gegevens en maten van het plan als gewone inlichting gegeven worden; zij ter plaatse door de aannemer nauwkeurig opgenomen worden», en eindelijk volgens hetwelk verweerder bij zijn inschrijving gevoegd had de verklaring dat «na mij ter plaatse rekenschap gegeven te hebben van de gesteldheid van de plaats en de aard van de grond en het werk, verbind ik mij door dit geschrift», om de op een algemene en abstracte wijze geuite rechtsreden dat «niemand zich van zijn bedrog of zijn grove tekortkoming, met bedrog gelijkstaande» mag ontslaan en om de overweging dat «bij veronderstelling aannemende dat het werk slechts kon uitgevoerd worden mits over de rivier de plaats te bereiken, beroepster, in de wetenschap dat deze enige toegangsweg onbruikbaar was en het niet vergeten hebbende, een bedrog zou gepleegd hebben door een aanbesteding uit te schrijven waarvan het doel bij haar weten door de inschrijver niet kon vervuld worden, ofwel, althans, een met bedrog gelijkstaande grove tekortkoming zou hebben begaan indien het beding ter zake slechts uit het vergeten door beroepster van gezegde omstandigheid die haar nochtans bekend was voortspoot», zonder in feite na te gaan of aanlegster het bedrog gepleegd had dan wel of zij de aldus omschreven grove tekortkoming gepleegd had, en tevens zonder na te gaan of de vorenaangehaalde in een overeenkomst neergelegde stipulaties al dan niet, in de bedoeling van de partijen, ingeval van grove tekortkomingen moesten toegepast worden,

dan wanneer de grove tekortkoming in het algemeen niet met het bedrog mag gelijkgesteld worden en de bedingen die van verantwoordelijkheid vrijstellen — waartoe het arrest de bedingen van de door aanlegster ingeroepen aannemingsvoorwaarden rekent — zelfs op de grove tekortkomingen mogen toegepast worden, indien zulks de bedoeling van de partijen is, wat het arrest niet nagaat (schending van de in het middel aangeduide bepalingen, met uitzondering van artikel 97 van de Grondwet), en dan wanneer door de vraag in het onzekere te laten of zij de toepassing van gezegde bedingen van de hand wees omdat zij ten laste van aanlegster een bedrog of grove tekortkoming als bewezen aanzag, de bestreden beslissing uw Hof in de onmogelijkheid stelt na te gaan of zij wettig is, waaruit volgt dat de redenen van het arrest dubbelzinnig zijn (in het bijzonder schending van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat het bestreden arrest tot de van verantwoordelijkheid vrijstellende bedingen de in het middel aangeduide stipulaties van het contract rekent;

Overwegende dat, om het verweer van aanlegster van de hand te wijzen, het arrest zich ertoe beperkt als beginsel te stellen dat «niemand zich van zijn bedrog of van zijn grove tekortkoming, met bedrog gelijkstaande, mag ontslaan», vervolgens erop wijst «dat terzake bij veronderstelling aannemende dat het werk slechts kon uitgevoerd worden mits over de rivier de plaats te bereiken, beroepster (hier aanlegster) in de wetenschap dat deze enige toegangsweg onbruikbaar was en het niet vergeten hebbende een bedrog zou gepleegd hebben door een aanbesteding uit te schrijven waarvan het doel bij haar weten door de inschrijver niet kon vervuld worden, ofwel althans een met bedrog gelijkstaande grove tekortkoming zou hebben begaan indien de leemte ter zake slechts uit het vergeten door beroepster van gezegde omstandigheid die haar nochtans bekend was voortspoot»;

Overwegende dat de principiële gelijkstelling van de grove tekortkoming met het bedrog in de wet geen steun vindt;

Overwegende dat nietig is ieder beding van vrijstelling van aansprakelijkheid in geval van opzettelijke tekortkoming of bedrog; dat daarentegen de partijen bij een contract, behoudens een bijzondere, aan onderhavig geval vreemde wetsbepaling rechtmatig mogen overeenkomen dat een van hen of beiden, volledig of gedeeltelijk, van verantwoordelijkheid om reden van grove tekortkoming zullen vrijgesteld worden;

Overwegende dat, door principieel de grove tekortkoming met het bedrog ter zake van beding tot vrijstelling van verantwoordelijkheid gelijk te stellen en niet na te gaan of uit de litigieuze clausules voortspoot dat partijen aanlegster van de gevolgen van haar grove tekortkoming vrijgesteld hadden, en, in bevestigend geval, of zodanige vrijstelling de door haar aangegane verbintenis te niet deed, het bestreden arrest de in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt;

Om die redenen,

en zonder dat er termen zijn om de andere middelen te onderzoeken, welke, zelfs gegrond zijnde, niet tot een ruimere cassatie zouden kunnen leiden,

Verbreekt het bestreden arrest, behalve in zover het het hoofd- en het tussenberoep ontvangt, en het beslist dat alvorens zij de litigieuze werken, aanbesteedde, aanlegster kennis gehad had van het bestaan van de hindernissen voor de scheepvaart welke stroomop- stroomafwaarts door noodbruggen opgeleverd werden;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweester tot de kosten;

Verwijst de zaak, aldus beperkt, naar het Hof van beroep te Luik.

NOOT: Verg. Hayoit de Termivourt, Bedrog en grove schuld op het stuk van de niet nakoming van contracten, R.W. 1957/58, 65 v.; Cass. 25 september 1959, R.W. 1959/60, 1255; Pas. 1960, I, 113, met de conclusies van advocaat-generaal Mahaux; Revue critique de jurisprudence belge, 1960, 5, met noot van Jean Dabin.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 5 januari 1961.

Eerste Voorzitter : M. de Clippele.

Raadshere-verslaggever : M. Moriamé.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten : Mrs. Pirson en Van Rijn.

1. **Zijdelingse vordering.** — De ex art. 1166 B.W. optredende schuldeiser is geen derde in de zin van art. 1328 B.W.

2. **Bewijs van onderhandse akte.** — Bij ontstentenis van ontkenning of erkenning moet de akte wettelijk voor erkend worden gehouden.

1. *De schuldeiser, die bij toepassing van art. 1166 B.W. de rechten en vorderingen van zijn schuldenaar uitoefent, is geen derde in de zin van art. 1328 B.W. De datum van van zijn schuldenaar afkomstige akten leveren tegen hem bewijs op onder dezelfde voorwaarden als tegen eerstgenoemde.*

2. *Volgens art. 1323 B.W. is hij, tegen wie men zich op een onderhandse akte beroept verplicht zijn geschrift of zijn handtekening uitdrukkelijk te erkennen of te ontkennen. Er bestaat tot een gerechtelijk onderzoek naar de echtheid, slechts grond ingeval van zodanige ontkenning of erkenning; bij ontstentenis daarvan moet het geschrift wettelijk voor erkend worden gehouden.*

Petroff P. t/ Vander Elst en Van Wallegghem.

Gelet op het bestreden arrest op 18 november 1957 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1101, 1134, 1166, 1289 tot 1291, 1319, 1320, 1322 tot 1324, 1328 van het Burgerlijk Wetboek, 61, 78, 193, 195, 462, 470 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering en 97 van de Grondwet.

doordat, ofschoon het bestreden arrest overeenkomstig het exploit van rechtsingang en de conclusies van verweerster, verklaart dat haar vordering slechts ontvankelijk is als zijdelingse vordering die, krachtens artikel 166 van het Burgerlijk Wetboek alleen kan uitgeoefend worden op grond en in de perken van de aan verweerder, haar schuldenaar, tegen aanlegger toebehorende rechten en vorderingen tot vrijwaring, waarop verweerster aanspraak maakte en welke door de rechters in beroep erkend waren, en niet op grond van eigen rechten van verweerster tegen aanlegger, het bestreden arrest verwerpt de door aanlegger ingeroepen exceptie van schuldvergelijking tussen zijn waarborgingsschuld en schuldvordering tot een hoger bedrag welke hij beweerde jegens verweerder te bezitten en op vier met de hand geschreven briefjes getekend A. Van Wallegghem, steunde, en doordat het deze verwerping rechtvaardigt.

1) door de reden dat « gezegde erkenningen geen vaste datum tegen beroepster hebben (artikel 1328 van het Burgerlijk Wetboek) »,

dan wanneer de onderhandse akte volle kracht van bewijs heeft, ook ten aanzien van de datum ervan, tussen degenen die ze gesloten hebben en tussen hun erfgenamen en rechtverkrijgenden en, dienvolgens jegens hun schuldeiser, die geen eigen rechten maar, bij zijdelingse rechtsvordering, de rechten van zijn niet optredende schuldenaar te zijner vervanging uitoefent, zodanig dat diens schuldenaar tegen hem alle middelen en excepties, namelijk van schuldvergelijking, welke hij

tegen de schuldenaar zelf mocht bezitten kan inroepen, en dat ten aanzien van de door deze ondertekende en tot staving van die excepties ingeroepen akten, de schuldeiser geen derde is, in de zin van artikel 1328 van het Burgerlijk Wetboek, dit wil zeggen een persoon die in de akte niet opgetreden is en die een eigen recht doet gelden tegen degene die zich op de akte beroept (schending van de artikelen 1101, 1134, 1166, 1289 tot 1291, 1319, 1320, 1322 en 1328 van het Burgerlijk Wetboek).

dan wanneer het arrest het middel niet beantwoordt dat door aanlegger afgeleid is hieruit dat verweerster jegens hem, in geen geval over meer rechten beschikte dan verweerder er bezit, en dus niet met redenen omkleed is (schending van artikel 97 van de Grondwet),

en dan wanneer, daar artikel 1328 van het Burgerlijk Wetboek niet van openbare orde is, de rechters in hoger beroep het niet van ambtswege konden toepassen zonder miskenning van de bindende kracht van het gerechtelijk contract en van de bewijskracht van de conclusies van verweerster die de datum van de ingeroepen erkenningen niet betwist had en zodoende ervan afgezien had, aangenomen dat zij een derde was, zich op haar niettegenstelbaarheid te beroepen, (schending van de artikelen 1134, 1319, 1320, 1322 en 1328 van het Burgerlijk Wetboek en van de artikelen 61, 78, 462 en 470 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering);

2) om de reden dat de erkenningen « door Van Wallegghem (verweerder) niet erkend werden en niet « wettig voor erkend » behoeven « gehouden te worden » (artikel 1322 van het Burgerlijk Wetboek) », dan wanneer de rechter in hoger beroep een onderhandse akte wettig voor erkend moet houden bijaldien hij tegen wie men zich erop beroept zijn schrift of handtekening niet uitdrukkelijk ontkend heeft, of zijn erfgenamen niet verklaard hebben dat zij dat schrift of die handtekening niet kennen, dat het onderzoek naar de echtheid ervan slechts behoeft plaats te hebben in deze gevallen — waarvan er geen enkel in onderhavig geval aanwezig was — daar verweerder in gans de rechtspleging verstek laten gaan heeft en verweerster, in haar conclusies, waarvan het arrest de bewijskracht miskent, erkend heeft dat de erkenningen door verweerder ondertekend waren (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 tot 1324 van het Burgerlijk Wetboek en 193 en 195 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering) en dan wanneer, zelfs van ambtswege dat onderzoek naar de echtheid te bevelen of te verrichten, hetgeen het arrest in onderhavig geval niet gedaan heeft en, in elk geval, in het onzekere laat of het dat onderzoek gedaan heeft en de resultaten van soortgelijk onderzoek naar de echtheid noch aanduidt noch met redenen omkleedt (schending van dezelfde artikelen en van artikel 97 van de Grondwet);

3) om de reden « dat bij ontstentenis van ieder ander element dat een bewijs tegen de derden vormt, zij (de erkenningen) geen bewijs opleveren van de werkelijkheid van schuldvorderingen » ten voordele van aanlegger tegen verweerder, dan wanneer verweerder om de in het eerste onderdeel van dit middel aangeduide redenen geen derde was ten opzichte van aanlegger en de akten, ondertekend door haar schuldenaar, tot het uitoefenen van wiens rechten zij zich beperkte, zowel tegen haar als tegen hem een bewijs vormen (schending van de artikelen 1101, 1134, 1166, 1319, 1320, 1322 en 1328 van het Burgerlijk Wetboek);

4) om de reden, dat volgens de ingeroepen briefjes, de beweerde leningen door aanlegger na 15 mei 1953

aan verweerder zouden zijn gestort en dat deze omstandigheid, gevoegd bij een veroordeling van verweerder wegens valsheid die vreemd was aan gezegde briefjes waarvan het arrest niet vaststelt dat zij vals waren » volstaan zou hebben om de overgelegde briefjes in hoge mate verdacht te maken en te beletten dat rekening ermee zou gehouden worden ».

dan wanneer het enig feit dat gegeven omstandigheden een onderhandse akte alleen maar verdacht zouden maken wettig onvoldoende is om die akte haar bewijskracht te ontnemen en dan wanneer, door deze twijfelachtige en dubbelzinnige redenen, het bestreden arrest in het onzekere laat of het overwogen heeft dat de omstandigheden welke het inroept bewezen dat het schrift en de ondertekening op de briefjes niet die van verweerder waren dan wel of het geoordeeld heeft dat die briefjes ofschoon zij door verweerder geschreven en ondertekend waren, een fictieve, en niet eenvoudig verdachte, schuld vaststelden, zodanig dat het arrest niet met redenen omkleed is (schending van de artikelen 1101, 1134, 1319, 1320, 1322 tot 1324 van het Burgerlijk Wetboek, en 97 van de Grondwet) :

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat, volgens de vaststellingen van het bestreden arrest, verweerder, schuldeiseres van verweerder Van Wallegghem, bij toepassing van artikel 1166 van het Burgerlijk Wetboek in diens plaats handelende, onder indezaakroeping van haar schuldenaar, aanlegger gedagvaard heeft om te worden veroordeeld tot het vrijwaren van die schuldenaar tegen de veroordeling tot betaling van bepaalde sommen welke te zijnen laste en ten voordele van verweerder bij vonnis van de rechtbank van koophandel te Brussel van 9 juli 1955 uitgesproken werd;

Overwegende dat, daar de door verweerder ingestelde vordering die van haar schuldenaar tegen aanlegger is, diens werkelijke tegenstander, wat de grond van het recht betreft, de schuldenaar van verweerder is, en dat aanlegger tegen haar alle excepties mag inroepen welke hij tegen de schuldenaar zelf vermog in te roepen;

Dat het gevolg ervan is dat verweerder die geen eigen recht tegen aanlegger uitoefent, maar uitsluitend in naam van haar schuldenaar handelt geen derde is in de zin van artikel 1328 Burgerlijk Wetboek, ten aanzien van de erkenningen die door aanlegger zijn ingeroepen ten bewijze van de schuldvorderingen welke hij tot schuldvergelijking aan die van Van Wallegghem tegenwerpt, en dat gezegde erkenningen het bewijs van hun datum tegen verweerder opleveren onder dezelfde voorwaarden als tegen dezer schuldenaar;

Waaruit volgt dat het bestreden arrest met schending van de in het middel voor dit onderdeel aangeduide wetsbepaling die erkenningen van de hand wijst om de redenen dat zij jegens verweerder geen vaste datum hebben;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende, volgens artikel 1323 van het Burgerlijk Wetboek, dat hij tegen wie men zich op een onderhandse akte beroept, verplicht is zijn schrift of zijn handtekening uitdrukkelijk te erkennen of te ontkennen, indien de akte voorgelegd wordt als komende van hem zelf, en dat zijn erfgenaam of rechtverkrijgende kan volstaan met te verklaren dat hij het schrift of de handtekening van zijn rechtsvoorganger niet erkent;

Overwegende dat er tot een gerechtelijk onderzoek

naar de echtheid slechts grond bestaat in geval van zodanige ontkenning of erkenning; dat bij ontstentenis daarvan, het schrift wettelijk voor erkend moet gehouden worden;

Overwegende, enerzijds, dat uit het bestreden arrest blijkt dat verweerder Van Wallegghem zowel in eerste aanleg als in beroep verstek laten gaan heeft; dat, anderzijds, noch uit een vaststelling van het arrest noch uit de conclusies van verweerder of uit een andere akte van rechtspleging waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat verweerder hetzij het schrift of de ondertekening op de vier geschriften die door aanlegger overgelegd zijn als door verweerder ondertekend, ontkend heeft, hetzij verklaard heeft diens schrift of handtekening niet te kennen;

Waaruit volgt dat het arrest, door de bewijskracht van de door aanlegger overgelegde erkenningen te verwerpen, om de reden « dat zij door Van Wallegghem niet erkend werden en niet wettig voor erkend behoeven te worden gehouden », de artikelen 1322 tot 1324 van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Over het derde onderdeel :

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste onderdeel van het middel blijkt dat verweerder, die slechts het recht en de vordering van haar schuldenaar uitoefent, geen derde is ten aanzien van de akten van haar schuldenaar welke tegen diens recht worden ingeroepen;

Dat het arrest dienvolgens, om de erkenningen buiten beschouwing te laten die door aanlegger overgelegd zijn ten bewijze van de schuldvergelijking welke hij inroept, met schending van de in het derde onderdeel van het middel aangeduide wetsbepalingen steunt hierop « dat bij ontstentenis van ieder ander element dat een bewijs tegen de derden vormt, zij de werkelijkheid van schuldvorderingen » ten voordele van aanlegger tegen verweerder niet bewijzen;

Over het vierde onderdeel :

Overwegende dat, om de door aanlegger overgelegde onderhandse geschriften te verwerpen, het bestreden arrest insgelijks steunt hierop « dat er bovendien behoort te worden vastgesteld dat, volgens de briefjes waarover het gaat, de beweerde leningen of tegemoetkomingen door Pétroff aan Van Wallegghem zouden zijn gestort na de betekening, aan dezen op 15 mei 1953 door huidige beroepster, van haar dagvaarding tot inleiding van het eerste proces, dat wil zeggen na het tijdstip waarop Pétroff die ter plaatse de gegrondheid van de terugvorderingen van Vander Elst had kunnen nagaan, door haar vervolgd was tot betaling, solidair met Van Wallegghem, van schadevergoeding wegens het uit de gebreken van de installatie voortgesproten nadeel; dat deze omstandigheid, gevoegd bij het feit dat, bij vonnis van de Correctionele Rechtbank te Brussel van 11 juni 1956, Van Wallegghem Albéric veroordeeld is ter zake van het plegen van valsheden in geschriften, het zich schuldig maken aan bedrieglijke bankbreuk tussen 1 januari 1952 en 31 juli 1953, zou volstaan hebben om de door Pétroff overgelegde briefjes in hoge mate verdacht te maken en te beletten dat rekening ermee zou gehouden worden »;

Overwegende dat het enig feit dat omstandigheden de door aanlegger overgelegde onderhandse briefjes in hoge mate verdacht maken, niet bewijst dat verweerder het wettig bewijs geleverd heeft van het fictief karakter van de in die geschriften vastgelegde verbintenissen;

Dat het Hof van beroep dus niet wettig kon beslissen dat dit feit volstond om te beletten dat er met gezegde schriften rekening gehouden werd;

Overwegende dat het middel in alle onderdelen gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest, behalve in zover 1° het het hoger beroep van verweerster ontvangt en 2° beslist dat aanlegger Van Wallegghem moet vrijwaren tegen de veroordelingen welke tegen deze ten voordele van verweerster bij het vonnis van 9 juli 1955 van de Rechtbank van Koophandel te Brussel zijn uitgesproken, met uitzondering nochtans van de veroordeling tot 20.000 frank als schadevergoeding;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster en verweerder tot de kosten; Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 10 november 1960.

Voorzitter : M. Vauthier.

Raadsheren : M.M. Declaire en Coyette.

Substituut-Auditeur-generaal : M. Boland.

Advokaten : Mrs Pierson, Cambier en Houtehier.

Intercommunale verenigingen. — Tariefschorsing en ontbinding. — Bekwaamheid om te handelen. — Geschil nietigverklaring. — Appreciatiebevoegdheid van de administratie

1. *Een intercommunale vereniging kan de nietigverklaring vorderen van het K.B. dat tot haar ontbinding besluit ;*
2. *Het is op de datum waarop de algemene vergadering de jaarlijkse rekeningen en de balans goedkeurt, en niet op de datum door de statuten vastgesteld voor de statutaire algemene vergadering, dat de termijn van 300 dagen bepaald door art. 123 W. 1 maart 1922, gew. K.B. 31 maart 1936, begint te lopen ;*
3. *De vertraging bij het toezenden van de rekeningen aan de gouverneur der provincie, wordt niet gesanctioneerd door tariefschorsing en ontbinding van de vereniging ;*
4. *Tariefschorsing en ontbinding hebben een dusdanig ernstig karakter dat zij gevaarlijk kunnen zijn voor de werking van een openbare dienst. Dergelijke sancties reiken verder dan de wet heeft gewild.*

1. Gemeente Olloy-sur-Viroin ; 2. Association intercommunale d'Etude et d'exploitation d'Electricité et de gaz / Belgische Staat (Minister van Binnenlandse Zaken).

Arrest nr 8212.

Gezien het op 11 juli 1960 ingediende verzoekschrift, waarbij de gemeente Olloy-sur-Viroin en de « Association intercommunale d'étude et d'exploitation d'électricité et de gaz », coöperatieve vennootschap, de nietigverklaring vorderen van het in het Belgisch Staatsblad van 17 juni 1960 bekendgemaakte koninklijk be-

sluit van 10 juni 1960, hetwelk beslist : 1° dat de door de tweede verzoekster toegepaste retributietarieven niet meer in werking zijn ; 2° dat de intercommunale vereniging, tweede verzoekster, ontbonden is ;

Gelet op het bevel van 29 juli 1960 waarbij de in de artikelen 6 en 7 van de procedureregeling gestelde termijnen tot vijftien dagen, en in artikel 14 gestelde termijn tot acht dagen, en de in artikel 28 gestelde termijn tot drie dagen wordt ingekort ;

Overwegende dat de « Association intercommunale d'étude et d'exploitation d'électricité et de gaz (A.I. E.G.) », na koninklijke machtiging van 30 december 1955, bij akte van 10 februari 1956 in de vorm van een coöperatieve vennootschap is, opgericht overeenkomstig de wet van 1 maart 1922 ; dat zij in 1958 zestien gemeenten uit de provincie Namen, waaronder de eerste verzoekster, een gemeente van de provincie Brabant, een van de provincie Luik en zes van de provincie Henegouwen verenigde ; dat haar permanente werkzaamheid in electriciteits- en gasvoorziening en haar gelegenheidswerkzaamheid in het bestuderen van de exploitatie van distributiediensten voor gas en electriciteit bestond ; dat zij gemeenten van de provincie Namen van electriciteit voorziet ;

Overwegende dat de jaarlijkse algemene vergadering van de vereniging op 10 november 1959 heeft plaatsgehad ; dat daarom de rekeningen, de balans en de winst- en verliesrekening over het dienstjaar 1958 zijn voorgelegd en goedgekeurd ; dat deze stukken met bijlagen op 28 januari 1960 zijn toegezonden aan de gouverneur van de provincie Namen, die ze op 1 maart 1960 met gunstig advies van de bestendige deputatie en van de technische dienst van de provincie aan de Minister van Binnenlandse Zaken heeft doorgezonden ; dat dezelfde stukken, na rappel van het ministerie van Binnenlandse Zaken, op 9 en 11 juni 1960 aan de gouverneurs van de provincies Brabant, Luik en Henegouwen zijn medegedeeld ;

Overwegende dat de bestreden beslissing van die feiten is uitgegaan om op de tweede verzoekster toepassing te maken van de sancties omschreven in de artikelen 12² en 12³ van de wet van 1 maart 1922, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 31 maart 1936 ; dat deze bepalingen luiden : Artikel 12². Behoudens bij koninklijk besluit tijdelijk verleende verlenging zijn de door de intercommunale verenigingen toegepaste retributietarieven niet meer in werking veertig dagen na de datum van de statutaire algemene vergadering, indien aan deze de jaarrekeningen niet voorgelegd werden of indien de rekeningen niet aan de provinciegouverneur overgemaakt werden met het oog op haar goedkeuring door de Minister van Binnenlandse Zaken, en artikel 12³. De Koning kan de ontbinding uitspreken van elke vereniging van gemeenten, welke driehonderd dagen na de datum van de statutaire jaarlijkse algemene vergadering haar rekeningen niet ingediend heeft ; dat het bestreden koninklijk besluit luidt als volgt :

Overwegende dat de datum der gewone algemene vergadering door artikel 47 der hogervermelde statuten vastgesteld wordt op de 3e donderdag der maand mei ;

Overwegende dat vanaf deze datum de termijn voorzien bij artikel 12³ van de wet loopt ;

Overwegende dat de bilans en rekeningen van voormelde vereniging voor het dienstjaar 1958 niet binnen deze termijn aan de heren Gouverneurs der provinciën brabant, Henegouwen en Luik werden overgemaakt ;

Overwegende anderdeels dat de door de algemene vergadering van 10 november 1959 goedgekeurde bilans en rekeningen van het boekjaar 1958, niet binnen de termijn voorzien bij artikel 11 van de wet aan de heren gouverneurs der provinciën Brabant, Henegouwen en Luik werden overgemaakt;

Overwegende dat artikel 12² en artikel 12³ van de wet tegelijkertijd kunnen toegepast worden;

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken,

Hebben wij besloten en besluiten wij:

Artikel 1. De retributietarieven toegepast door de vereniging zijn niet meer in werking.

Artikel 2. De vereniging is ontbonden (Belgisch Staatsblad van 17 juni 1960, blz. 4.535);

Overwegende dat de tegenpartij tegen de door de eerste verzoekster ingediende eis tot nietigverklaring een middel van niet-ontvankelijkheid aanvoert, ontleend aan het feit, dat het college van burgemeester en schepenen door de gemeenteraad niet zou zijn gemachtigd om het beroep in te stellen; dat het middel feitelijke grond mist; dat verzoekster de vereiste op 7 juli 1960 genomen beslissing van de gemeenteraad overlegt;

Overwegende dat de tegenpartij tegen de eis van tweede verzoekster een middel van niet-ontvankelijkheid aanvoert, ontleend aan het feit dat de vereniging, die immers bij het bestreden koninklijk besluit was ontbonden, opgehouden heeft te bestaan behalve voor haar vereffening, en niet meer bevoegd is om voor de Raad van State op te treden;

Overwegende dat het arrest van de Raad van State, bij vernietiging van het bestreden koninklijk besluit, ten aanzien van dit besluit terugwerkt tot de datum waarop het is genomen, dus tot 10 juni 1960; dat het besluit tot bij het verstrijken van de termijn voor beroep, het definitief karakter mist waaruit zou blijken, dat verzoekster het bij artikel 11 van de wet van 23 december 1946 vereiste belang niet meer bezit; dat verzoekster van een belang doet blijken; dat het middel niet opgaat;

Overwegende dat uit artikel 11 van de wet van 1 maart 1922, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 31 maart 1936, blijkt dat de rekeningen van een intercommunale vereniging telken jare aan de goedkeuring van de Minister van Binnenlandse Zaken moeten worden onderworpen, opdat deze zijn toezichtsbevoegdheid kan uitoefenen; dat de toezichthoudende overheid er voor waakt, dat de jaarlijkse rekeningen aan de statutaire algemene vergadering worden overgelegd, aan de provinciegouverneur voor advies van de bestendige deputatie worden gezonden en, tenslotte, aan de Minister van Binnenlandse Zaken ter goedkeuring worden voorgelegd; dat uit de tekst van de artikelen 12² en 12³ volgt, dat intercommunale verenigingen, die mochten nalaten de jaarrekeningen aan de algemene vergadering over te leggen, of ze aan de toezichthoudende overheid te bezorgen, of die niet mochten ingaan op de aanmaning de rekeningen ingeval van niet goedkeuring te verbeteren, zich eventueel schuldig maken aan ernstige overtreding van wetsvoorschriften en bloot staan aan de in de artikelen 12² en 12³ bepaalde sancties;

Overwegende dat geen van die overtredingen bij de tweede verzoekster is vastgesteld; dat zij, verre van zich aan de uitoefening van de toezichtsbevoegdheid te onttrekken, op 30 september 1959 heeft gevraagd dat de dienst der gemeentebedrijven en intercommunale verenigingen, wiens directeur-generaal krachtens artikel 4 van het koninklijk besluit van 24

februari 1959 controlebevoegdheid bezit, een algemene verificatie op haar boekhouding zou verrichten; dat die directeur van administratie de algemene vergadering van 10 november 1959 heeft bijgewoond en er zijn voldoening over het beheer van de vereniging te kennen heeft gegeven; dat uit de tekst zelf van het bestreden koninklijk besluit blijkt, dat de rekeningen en de balans over het dienstjaar 1958 aan de gouverneur van de provincie zijn gezonden en, door diens toedoen, aan de Minister van Binnenlandse Zaken zijn voorgelegd, een en ander binnen de gestelde termijnen;

Overwegende dat het verwijt, dat de bestreden beslissing aan de tweede tegenpartij maakt, betrekking heeft op de vertraging waarmede zij de rekeningen en de balans aan de gouverneurs van de provinciën Brabant, Henegouwen en Luik zou hebben doorgezonden;

Overwegende dat, in strijd met wat de tegenpartij in de bestreden beslissing verklaart, uit de bewoordingen van artikel 12³ van de wet niet volgt, dat de aldaar gestelde termijn van driehonderd dagen ingaat op de dag welke de maatschappelijke statuten voor de statutaire algemene vergadering vaststellen, in plaats van op de dag waarop die vergadering de jaarlijkse rekeningen en de balans heeft goedgekeurd; dat integendeel uit de artikelen 12² en 12³ samen blijkt, dat deze laatste datum in aanmerking moet worden genomen opdat de toezichthoudende overheid juist van die dag af eventueel zal kunnen vaststellen dat de rekeningen niet aan de vergadering zijn voorgelegd, niet aan de provinciegouverneurs met het oog op de goedkeuring door de Minister van Binnenlandse Zaken zijn doorgezonden, en dus niet naar eis van de wet zijn overgelegd; dat de bestreden beslissing, wanneer zij voor het uitspreken van zware sancties steunt op het niet in acht nemen van een termijn, die ingaat op een dag welke de wet niet heeft bepaald, aan de wet een daarin niet gestelde eis heeft toegevoegd en die wet verkeerd heeft uitgelegd;

Overwegende dat de bestreden beslissing opmerkt, dat de balans en de winst- en verliesrekening, in strijd met het voorschrift van artikel 11 van de wet, niet binnen vijftien dagen na goedkeuring ervan door de jaarlijkse algemene vergadering aan de gouverneurs der provinciën Brabant, Henegouwen en Luik zijn toegezonden; dat deze opmerking niet ter zake dient; dat die vertraging immers niet gestraft wordt door tariefschorsing en door ontbinding van de vereniging; dat de bestreden beslissing de tweede verzoekster hoe dan ook niet verwijt, die termijn in de mededeling aan de gouverneur van de provincie Namen te hebben overschreden;

Overwegende dat tariefschorsing en ontbinding van de vereniging ernstige maatregelen zijn, die gevaarlijk kunnen zijn voor de werking van een openbare dienst, zoals gemeenten hem in de uitoefening van hun prerogatieven en overeenkomstig de wet hebben ingericht; dat, zelfs als de tegen de tweede verzoekster aangevoerde grieven bewezen waren, de aangevoerde tekortkomingen niet van zodanige aard zijn, dat zij de uitoefening van de toezichtsbevoegdheid belemmeren; dat de getroffen sancties verder reiken dan de wet heeft gewild; dat de bestreden beslissing door machtsoverschrijding is aangetast;

Overwegende dat de bewijzen, welke de tegenpartij voorstelt te leveren, betrekking hebben op niet doorslaggevende feiten; dat er geen grond is om in te gaan op haar verzoek, de debatten te heropenen,

Besluit :

Artikel 1. Het koninklijk besluit van 10 juni 1960 wordt vernietigd.

Artikel 2. Dit arrest zal in zijn geheel in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer. — 21 juni 1960.

Voorzitter : M. Eyben.
Raadsheren : M.M. Paës en Screvens.
Adv.-gen. : M. Strijckmans.
Advocaten : Ms Steghers en Olivier.

Verzekering. — Niet overmaken van dagvaarding aan de verzekeringsmaatschappij. — Laattijdig overmaken. — Zelfde sanctie. — Gevolgen.

Wanneer in een verzekeringsovereenkomst de clause voorzien is dat alle dagvaardingen alsmede alle rechtelijke en buitengerechtelijke akten van welke aard ook, betrekking hebbend op het ongeval, aan het bestuur van de verzekeringsmaatschappij dienen overgemaakt te worden binnen de bepaalde tijd op straf van verval, dient het niet overmaken van deze stukken op gelijke lijn gesteld te worden, wat de gevolgen betreft, met het laattijdig overmaken.

De termen van de verzekeringsovereenkomst dat bij het niet overmaken van de stukken «de gedaagde personen zelf al de gevolgen van het te laat overmaken zullen dragen» hebben voor gevolg dat de verzekeringsmaatschappij het bewijs moet leveren van de schadelijke gevolgen die ze tengevolge van dit feit heeft geleden.

Wanneer de verzekeringspolis voorziet dat het feit voor een verzekerde niet op een zitting te verschijnen en niet in beroep te gaan, wanneer de maatschappij het vraagt, deze maatschappij van alle verplichting zal ontslaan, is deze clause niet van toepassing wanneer de gedaagde op de zitting vertegenwoordigd was door de raadsman van de verzekeringsmaatschappij en deze op een volgende zitting niet meer is verschenen zonder hiervan de verzekerde op de hoogte te stellen.

Union et Phenix espagnol t/Verbeke.

Gezien, in regelmatige vorm overgelegd, het vonnis dd. 22 juni 1959 door de Rechtbank van eerste aanleg zetelend te Brussel gewezen;

Gezien de akte van beroep dd. 4 juli 1959;

Overwegende dat het beroep, regelmatig naar de vorm, binnen de wettelijke termijn werd ingesteld;

Overwegende dat het incidenteel beroep dat geïntimeerde in zijn zittingsbesluiten verklaart te vormen eveneens regelmatig en ontvankelijk is;

Overwegende dat de eis, door huidige geïntimeerde ingesteld, ertoe strekte appellante te horen veroordelen :

1) tot de betaling van al de bedragen, zo in hoofdsom als in intresten en kosten, en namelijk van 437.519 frank in hoofdsom die dienen uitgekeerd door geïntimeerde wier burgerlijke verantwoordelijkheid door appellante gewaarborgd was aan Tetaert Maurice ter vergoeding van de schade die deze laatste onderging ingevolge een verkeersongeval door geïntimeerde op 8 juni 1954 veroorzaakt;

2) tot de betaling van 25.460 frank ten titel van

schadevergoeding voor de door geïntimeerde persoonlijk geleden schade ten gevolge van de wederrechtelijke houding van appellante;

3) tot de gerechtelijke intresten en tot de kosten;

Overwegende dat de retroacten van het geding nauwkeurig in he vonnis a quo samengevat werden;

Overwegende dat appellante niet betwist dat zij ten tijde van het voormeld verkeersongeval de verbintenis aangegaan had geïntimeerde te waarborgen telkenmale deze burgerlijk verantwoordelijkheid werd ingeroepen, naar aanleiding van het gebruik van zijn autowagen;

Overwegende nochtans dat appellante het verval van verzekering tegen geïntimeerde inroept wat de burgerlijke gevolgen betreft van voormeld verkeersongeval, wegens :

1) niet-overmaken door geïntimeerde van een dagvaarding in voortzetting dd. 10 december 1956;

2) bij gebrek aan verschijning op de zittingen van 21 december 1956 en 4 januari 1957, « een vonnis bij verstek geveld zijnde, ten zijne laste, door de Correctionele Rechtbank op 18 januari 1957 »;

Overwegende dat appellante haar beweringen steunt op artikel 8 der algemene voorwaarden, afdeling A, der tussen partijen afgesloten verzekeringspolis hetwelk luidt :

« Alle dagingen, dagvaardingen en in het algemeen alle rechterlijke en buitengerechtelijke akten van alle aard, betrekking hebbend op een ongeval, moeten aan het bestuur van de maatschappij overgemaakt worden binnen de 48 uren van hun betekening, op straf voor verzekerde en voor de gedaagde personen zelf al de gevolgen te dragen van het te laat overmaken der stukken.

Buiten het geval van overmacht, zal voor de gedaagden het feit niet op de zitting te verschijnen, en niet in beroep te gaan zo de maatschappij het vraagt, deze, voor wat hen betreft, ontslaan van alle verplichting »;

I. Wat het niet overmaken van de dagvaarding dd. 10 december 1956 betreft :

Overwegende dat de eerste alinea van artikel 8, die de verplichting aan de verzekerde oplegt al de akten betrekking hebbende op een ongeval aan de verzekeringsmaatschappij over te maken binnen de 48 uren van hun betekening, tevens bepaalt dat deze verplichting voorzien wordt « op straf voor verzekerde en voor de gedaagde personen zelf al de gevolgen te dragen van het te laat overmaken der stukken »;

Overwegende dat appellante tevergeefs aanvoert dat deze contractuele sanctie slechts voor het geval van laattijdig overmaken der stukken toepasselijk is en dat in geval van niet overmaking der stukken de verzekeringsmaatschappij van haar verplichting te verzekeren ontheven is;

Overwegende dat door artikel 8 alzo uit te leggen appellante noch met de tekst noch met de gemeenschappelijke bedoeling der partijen rekening houdt;

Overwegende, inderdaad, dat de in artikel 8 lid 1 voorziene sanctie van dezelfde zin als de verplichting deel uitmaakt, zodat ze als een normaal en algemeen gevolg van het niet naleven van deze verplichting voorkomt, alhoewel slechts de woorden « het te laat overmaken der stukken » gebruikt werden;

Overwegende dat het laattijdig overmaken van stukken in de tijd niet bepaald wordt, zodat de grens met het niet overmaken onduidelijk is en er geen reden is om onderscheidene sancties voor deze twee gevallen te voorzien;

Dat indien partijen het inzicht hadden dit onder-

scheid te maken zij het in de overeenkomst zouden bepaald hebben, des te meer dan, daar zij in art. 8 zelf, het onderscheid tussen de toepasselijke sancties maakt hebben; dat het verval van de waarborg der verzekering in het tweede lid van dit artikel voorzien is en slechts voor « het feit niet op de zitting te verschijnen, en niet in beroep te gaan zo de maatschappij het vraagt »;

Overwegende dat geïntimeerde dus alleen de gevolgen van de niet overmaking van de dagvaarding dd. 10 december 1956 dient te dragen, t.t.z. de voor appellante schadelijke gevolgen van zijn verzuim;

Overwegende dat, zoals de eerste rechter het uiteen gezet heeft, appellante geen enkel schadelijk gevolg door dit verzuim geleden heeft, daar het alleen aan haar wil te wijten is dat haar belangen en deze van de verzekerde na 21 december 1956 en namelijk op de zitting van 4 januari 1957 niet verdedigd werden;

Overwegende dat het niet-overmaken van de dagvaarding dd. 10 december 1956 dienvolgens zonder uitwerking moet blijven op de verplichtingen van appellante;

II. Wat de niet-verschijning van geïntimeerde betreft :

Overwegende dat indien artikel 8 alinea 2 der algemene voorwaarden, afdeling A, der verzekeringspolis, op straffe van verval van de waarborg der verzekering, de verplichting voorziet voor de gedaagden, buiten het geval van overmacht, op de zittingen te verschijnen, alsmede in beroep te gaan zo de verzekeringsmaatschappij het vraagt, evenwel de persoonlijke verschijning van de gedaagden niet bedongen wordt;

Overwegende overigens dat uit de overeenkomst, in haar geheel genomen, blijkt dat deze verplichtingen voorzien zijn om aan de verzekeringsmaatschappij toe te laten haar rechten te verdedigen, gebeurlijk gezamenlijk met deze van de gedaagde partij; dat, ten aanzien van deze verdediging, de verschijning persoonlijk moet gebeuren wanneer zij noodzakelijk is voor de regelmatigheid van de rechtspleging, maar dat niets belet dat zij in de andere gevallen bij vertegenwoordiging plaats grijpt;

Overwegende dat ter zake, na definitieve veroordeling van geïntimeerde op strafgebied bij vonnis dd. 25 maart 1955, de Correctionele Rechtbank nog slechts te kennen had van de burgerlijke belangen in voortzetting;

Overwegende dat op de zitting van 21 december 1956, voor dewelke hij bij het exploit dd. 10 december 1956 gedaagd was geweest, geïntimeerde door de raadsman van appellante vertegenwoordigd werd, vertegenwoordiging die voor de Rechtbank niet betwist werd;

Overwegende dat appellante nu deze vertegenwoordiging tevergeefs betwist; dat zij blijkt uit het zittingsblad van gezegde zitting, waarop de zaak op 4 januari 1957 verdaagd werd, uit een schrijven van advocaat Kervijn dd. 21 december 1956 en uit het feit dat de zaak op 4 januari 1957 regelmatig kon behandeld worden alhoewel geïntimeerde niet verscheen en niet herdaagd werd;

Overwegende dat, indien geïntimeerde op de zitting van 4 januari 1957 noch persoonlijk verscheen noch vertegenwoordigd werd, dit aan de handelwijze van appellante zelf te wijten is; dat haar raadsman, na geïntimeerde op 21 december 1956 vertegenwoordigd te hebben, op de zitting van 4 januari 1957 niet verscheen zonder dat uit welk stuk ook blijkt dat geïntimeerde verwittigd werd van het uitstel der zaak op 4 januari 1957 en van het feit dat hij op deze zitting niet meer vertegenwoordigd zou worden;

Overwegende dat appellante het proces nopens de burgerlijke belangen van het begin af geleid en gevolgd had, overeenkomstig artikel 9, lid 3 der algemene voorwaarden, afdeling A, van de verzekeringspolis, en dat zij nog in de mogelijkheid was dit te doen, indien zij zich daarvan niet vrijwillig onthouden had, niettegenstaande het feit dat de dagvaarding dd. 10 december 1956 haar door geïntimeerde niet overgemaakt werd;

Overwegende dat de eis dientengevolge gegrond is wat betreft de verplichting tot vergoeding ten ontlaste van geïntimeerde;

Overwegende dat, wat de schadevergoeding betreft door geïntimeerde gevraagd ten gevolge van de wederrechtelijke houding van appellante, de eerste rechter oordeelkundig beslist heeft dat geïntimeerde niet bewijst een hogere schade te hebben opgelopen dan het hem toegekend bedrag van 5.460 frank; dat de daarenboven geëiste 20.000 frank schade betreffen die of niet bewezen is, of door de toegekende vergoeding hersteld is, of zich met de gerechtskosten van huidige zaak vermengt;

Overwegende dat, bij louter materiële vergissing, de eerste rechter appellante veroordeeld heeft de gerechtelijke intresten op de som van 5.460 frank te betalen sinds 2 januari 1957 als wanneer de dagvaarding op 2 januari 1959 betekend werd;

Overwegende dat het bestreden vonnis, onder deze enkele wijziging, dient bevestigd;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Alle meeromvattende besluiten verwerpende;

Ontvangt het hoofdberoep en het incidenteel beroep;

Verklaart het incidenteel beroep niet gegrond en het hoofdberoep slechts gegrond wat het vertrekpunt der gerechtelijke intresten betreft;

Bevestigt dienvolgens het bestreden vonnis onder de enige wijziging dat de som van 5.460 frank slechts te vermeerderen is met de gerechtelijke intresten vanaf 2 januari 1959;

Verwijst appellant in 4/5 en geïntimeerde in 1/5 der kosten van beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer — 14 november 1960.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. De Vreese en Vanparijs.

Substituut-Procureur-generaal : M. Verhegge.

Advokaten : Mrs. Valcke en Verstele (beiden uit Veurne).

1. **Rechterlijk gewijsde. — Onvrijwillig veroorzaken van slagen en verwondingen. — Vrijspraak door strafgerecht. — Gezag van gewijsde t.o.v. elke burgerlijke vordering op grond van persoonlijke schuld, die haar oorsprong vindt in dezelfde feiten.**
2. **Burgerlijke aansprakelijkheid van de aansteller voor de schade veroorzaakt door het wanbedrijf van onvrijwillige slagen of verwondingen gepleegd door zijn aangestelde. — Vrijspraak door strafgerecht. — Burgerlijke vordering op grond van een persoonlijke fout van aansteller nl. de schuld voorzien bij art. 1385 B.W. — Ontvankelijkheid.**
3. **Overmacht of toeval. — Schade veroorzaakt door op hol geslagen paard. — Lawaai gemaakt door het**

voorbijrijden van een landbouwtractor. — Behoort tot de talrijke soorten hevig lawaai die bij het huidig verkeer kunnen worden voorzien.

1. *De vrijspraak door het strafrecht van de telastlegging van het onvrijwillig veroorzaken van slagen of verwondingen is, t.o.v. elke burgerlijke vordering op grond van persoonlijke schuld, die haar oorsprong vindt in dezelfde feiten, met het gezag van het gewijsde bekleed; het strafbaar feit bedoeld bij art. 418 - 420 S.W.B. sluit immers het geringste gemis aan vooruitzicht of voorzorg in; de in deze artikelen voorziene fout is helemaal dezelfde als die bedoeld bij artt. 1382 - 1383 B.W.*
2. *Nochtans, tegen de persoon, die, wegens het ten laste van zijn aangestelde gelegde wanbedrijf van onvrijwillig veroorzaakte slagen of verwondingen, slechts als burgerlijk aansprakelijke partij werd gedagvaard, is, ondanks de vrijspraak door het strafrecht, de burgerlijke vordering op grond van een persoonlijke fout van bedoelde persoon wél ontvankelijk.*
Deze fout kan blijken uit de aansprakelijkheid, die deze persoon ondergaat, op grond van art. 1385 - B.W., wegens de schade veroorzaakt door een dier, waarvan hij, op het ogenblik van de schade, de juridische bewaking had, aansprakelijkheid die hij slechts kan ontgaan door het bewijs te leveren van een vreemde oorzaak, d.i. door te bewijzen dat de schade, hoewel ontstaan door de materiële tussenkomst van het dier, evenwel veroorzaakt werd door een feit dat aan het dier vreemd is: overmacht of toeval, of schuld van het slachtoffer of van een derde.
3. *Het lawaai gemaakt door het voorbijrijden van een landbouwtractor is niet van zodanige aard dat het fataal het op hol slaan, zelfs van een schichtig paard, moet voor gevolg hebben; het behoort overigens tot de talrijke soorten hevig lawaai die bij het verkeer op de openbare weg kunnen worden voorzien, en kan derhalve niet als overmacht of toeval worden beschouwd.*

Soenen Etienne t./ Gesquière Gilbert en
Gesquière Albert.

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar de vorm en tijdig werd ingesteld;

Overwegende dat de vordering strekt tot vergoeding van de schade door appellant, oorspronkelijke eiser, geleden ingevolge een verkeersongeval waarbij appellant werd gewond en zijn wagen beschadigd, ingevolge het op hol slaan van een paard, eigendom van tweede geïntimeerde en geleid door eerste geïntimeerde, zoon van tweede geïntimeerde;

Overwegende dat de vordering gesteund is op de artikelen 1382 - 1383, 1384 en 1385 B.W.;

1. Toepassing van artt. 1382-83 B.W.:

Overwegende dat eerste geïntimeerde, bij arrest dd. 23 december 1957 van de vierde Correctionele Kamer van dit Hof definitief werd vrijgesproken van de betichting onvrijwillig slagen en verwondingen te hebben veroorzaakt aan appellant (artt. 418-420 SWB.), betichting voor dewelke hij uit hoofde van de onderwerpelijke feiten werd vervolgd;

Overwegende dat een vaststaande rechtspraak en rechtsleer aannemen dat de betichting van artt. 418-420 SWB. het geringste gemis aan vooruitzicht en

voorzorg insluit en dat de in deze artt. voorziene fout helemaal dezelfde is als deze bedoeld in artt. 1382-1383 B.W.;

dat een vrijspraak uit dien hoofde derhalve het gezag van het gewijsde bezit ten overstaan van elke burgerlijke vordering op grond van persoonlijke fout die haar oorsprong vindt in dezelfde feiten;

dat appellant vergeefs inroept dat eerste geïntimeerde bewust met een schichtig paard is op de baan gekomen, dat hij tijdelijk de teugels van het paard had toevertrouwd aan de — overigens bekwame — handen van de hoefsmid Hahn, en de handrem van de kar « heel vast had getrokken ».

dat, voor zover deze gedragingen foutief mochten zijn, zij immers een persoonlijke fout zouden uitmaken die in hoofde van eerste geïntimeerde door de hierbovenvermelde vrijspraak is gedekt;

Overwegende weliswaar dat, nu tweede geïntimeerde voor de strafrechter slechts was gedaagd als burgerlijk verantwoordelijk voor eerste geïntimeerde, de vordering op basis van persoonlijke fout tegen hem wél ontvankelijk is;

Overwegende dat appellant staande houdt dat het kwestieuze paard een schichtig dier was dat reeds zes maanden vóór het ongeval eens op hol was geslagen, zodat tweede geïntimeerde een persoonlijke fout beging door eerste geïntimeerde toe te laten op de baan te komen met een dier waarvan hij wist dat het niet betrouwbaar was;

dat, terwijl tweede geïntimeerde zulks loochent, appellant aanbiedt zijn stelling door getuigen te bewijzen;

Overwegende echter dat elk bewijs van enige persoonlijke fout in hoofde van tweede geïntimeerde ter zake overbodig is;

dat immers, zoals hierna zal blijken, de verantwoordelijkheid van tweede geïntimeerde bewezen is op basis van art. 1385 B.W.;

2. Toepassing van art. 1384 B.W.

Overwegende dat appellant vergeefs voorhoudt dat tweede geïntimeerde verantwoordelijk is voor de daden van eerste geïntimeerde (art. 1384 B.W.);

dat, opdat tweede geïntimeerde zou verantwoordelijk zijn — niet als vader, vermits eerste geïntimeerde meerderjarig was, maar als zijn aansteller — er een fout zou moeten bewezen zijn in hoofde van eerste geïntimeerde, quod non;

Overwegende dat anderzijds eerste geïntimeerde niet instaat voor de daden van de hoefsmid Hahn, die immers niet zijn aangestelde was en overigens, zoals hierna zal worden gezegd, geen fout heeft begaan;

3. Toepassing van art. 1385 B.W.

a. Ten aanzien van eerste geïntimeerde:

Overwegende dat de persoon die overeenkomstig art. 1385 B.W. verantwoordelijk is voor een door een dier veroorzaakte schade, degene is die op het ogenblik van de schade het dier onder zijn juridische bewaking heeft, dit is degene die de niet ondergeschikte macht bezit om het te besturen en er toezicht over te houden (Verbr. 8-11-1956, Pas. 1957-I-251);

dat tweede geïntimeerde slechts als aangestelde van eerste geïntimeerde en voor diens rekening het dier mende; dat niet hij zich van het dier bediende, maar eerste geïntimeerde door zijn tussenkomst; dat hij

geen persoonlijk voordeel uit het dier trok; dat tweede geïntimeerde i.a.w. slechts de materiële bewaking had over het dier;

b. Ten aanzien van tweede geïntimeerde :

Overwegende dat de juridische bewaking van het dier zoals deze hierboven is omschreven, ook op het ogenblik van het op hol slaan van het dier, wel degelijk lag bij tweede geïntimeerde als eigenaar van het dier, en niet bij de hoofsmid die slechts even de teugels had overgenomen;

dat ook het oorzakelijk verband tussen de schade en het feit van het dier vaststaat;

Overwegende dat van dat ogenblik af, appellant niet alleen geen fout moet bewijzen in hoofde van tweede geïntimeerde, maar dat tweede geïntimeerde vergeefs zou willen bewijzen dat hij geen fout heeft bedreven;

dat de juridische bewaker van een dier aan zijn verantwoordelijkheid slechts kan ontsnappen door het bewijs van een vreemde oorzaak, dit is door te bewijzen dat de schade, hoewel ontstaan door de materiële tussenkomst van het dier, veroorzaakt werd door een feit dat vreemd is aan het dier : overmacht of toeval, of schuld van het slachtoffer of van een derde (Verbr. 23-6-1932, Pas. I-200; Rép. Prat. Dr. B., V° Responsabilité nr 1050; De Page T II nr 1015; Dabin et Lagasse : Examen de Jurisprudence, R.C.J.B. 1959, p. 220, nr 75);

Overwegende dat de eerste rechter ten onrechte aannam dat het ongeval te wijten was aan overmacht;

dat tweede geïntimeerde de overmacht of het toeval niet bewijst;

dat het lawaai gemaakt door het voorbijrijden van een landbouwtractor niet van die aard is dat het fataal het op hol slaan, zelfs van een schichtig paard, moest voor gevolg hebben en overigens behoort (dat lees) tot de talrijke soorten hevig lawaai die bij het verkeer op de openbare weg kunnen worden voorzien;

dat ook geen enkele fout noch in hoofde van het slachtoffer noch in hoofde van een derde bewezen is;

dat aan appellant niet kan worden verweten de camion te hebben voorbijgestoken, vermits hij er zich op dat ogenblik nog niet van bewust was dat een op hol geslagen paard in aantocht was;

dat hem ook niet kan worden verweten het op hol geslagen paard niet te hebben kunnen ontwijken;

dat ook geen fout kan worden weerhouden in hoofde van een derde, noch in hoofde van de bestuurder van de voorbijrijdende landbouwtractor noch in hoofde van de hoofsmid Hahn die immers het paard moest lossen om niet zelf onder de auto van appellant terecht te komen;

dat tweede geïntimeerde derhalve op grond van art. 1385 B.W. verantwoordelijk is voor de schadelijke gevolgen van het ongeval;

4. Betreffende de schade :

Overwegende dat volgende schadeposten gegrond voorkomen :

schade aan de auto volgens tegensprekelijke expertise :	14.194 F
chomage : 5 dagen tegen 150 F	750 F
pijn en smarten	2.000 F
dokters en pharmaceutische kosten, niet betwist	280 F
volledige werkonbekwaamheid gedurende 3 dagen tegen 400 F	1.200 F

dat luidens een geneeskundig attest van Dr. Langbeek appellant vervolgens nog gedurende 34 dagen 50 % werkonbekwaam is geweest;

dat nochtans aan te nemen is dat de fysieke werkonbekwaamheid van 50 % het economisch rendement van appellant, een groothandelaar in granen, meststoffen en veevoeders, niet tot de helft zal hebben herleid;

dat hem uit dien hoofde een schadevergoeding toekomt die billijk op 5.000 F mag worden geraamd;

dat de schade derhalve te zamen 23.424 F bedraagt;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 23 der wet van 15 juni 1935;

alle andere en meeromvattende besluiten verwerpende als ongegrond, ontvangt het beroep en verklaart het gegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw wijzende,

Verklaart de vordering niet ontvankelijk ten aanzien van eerste geïntimeerde; verklaart de vordering ontvankelijk ten aanzien van tweede geïntimeerde en gegrond in de mate hierna bepaald;

Veroordeelt tweede geïntimeerde aan appellant te betalen de som van 23.424 F met de vergoedende intresten vanaf de datum van het ongeval, 13 december 1956 tot 30 april 1958 en met de gerechtelijke intresten van 30 april 1958 af;

Veroordeelt tweede geïntimeerde tot de kosten van beide aanleggen;

Stelt eerste geïntimeerde buiten zake zonder kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 10 maart 1961.

Voorzitter : M. J. Wildiers.

Rechters : M.M. J. Massa en L. Hernould.

Advocaten : Mrs. E. Lebacqz en A. Debergh.

Echtscheiding. — Echtscheiding door onderlinge toestemming. — Artikel 279 B.W. — Openbare orde. — Voorafgaande overeenkomst tussen de echtgenoten. — Verdoken gehouden tegenbrief. — Nietigheid.

De overeenkomst waardoor de echtgenoten vóór de aanvang van een rechtspleging van echtscheiding door onderlinge toestemming, ter uitvoering van art. 279 B.W. hun wederzijdse rechten regelen, is onherroepelijk eens dat de echtscheiding uitgesproken is.

Daar dit beginsel van openbare orde is dient iedere tegenbrief o.a. die opgesteld onder vorm van onderhandse akte, die door de echtgenoten — in strijd met de bepalingen van art. 283 B.W. — niet aan de notarissen ter hand gesteld werd en niet overgelegd werd bij hun eerste verschijning voor de Voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg, als nietig te worden beschouwd.

Door jarenlange vrijwillige uitvoering van de tegenbrief wordt de nietigheid ervan niet opgeheven.

Carvers t/ Nagels.

Gezien de stukken van het geding en o.m. de geboekte en hieraangehechte inleidende dagvaarding betekend op 3 februari 1958, door exploit van deurwaarder L. Mertens te Antwerpen;

Gelet op art. 2, 34, 35, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten;
Overwegende dat partijen uit de echt gescheiden zijn door proceduur bij onderlinge toestemming;

Overwegende dat partijen uit de echt gescheiden zijn door proceduur bij onderlinge toestemming;

Overwegende dat vóór de aanvang van de proceduur in echtscheiding de partijen, in overeenstemming met art. 279 B.W.B., hun wederzijdse rechten geregeld hebben, door notariële akte van 10 juli 1945; dat in die overeenkomst geschreven staat: «2°. De echtgenoot mijnheer Augustijn Rosalia Constant Nagels zal zo gedurende de proeftijd als na de uitspraak der echtscheiding geen onderhoudsgeld te betalen hebben aan zijn echtgenote»;

Overwegende dat op zelfde datum verweerder een onderhandse akte geschreven en genaamtekend heeft, die aldus is opgesteld: «10 juillet 1945. Contrairement à l'acte de convention amiable signé devant le notaire Geudens ce jour 10 juillet 1945, le soussigné Auguste Nagels, domicilié 77 Vieille Chaussée, s'engage sur son honneur et son état à titre de convention privée et irrévocablement à payer à son épouse Maggy Carvers, 47, rue de Rotterdam, Anvers, la somme de trois mille francs par mois durant la période du divorce et jusqu'à son mariage éventuel»;

Overwegende dat deze laatste overeenkomst uitgevoerd werd door verweerder totdat hij door schrijven van 4 november 1957 van notaris C. De Deken liet weten aan aanlegster dat hij vanaf 1 januari 1958 zou ophouden het overeengekomen maandelijks bedrag van 3.000 F te betalen;

Overwegende dat de eis ertoe strekt door verweerder te doen betalen een achterstand van 115.000 F;

Overwegende dat de regeling der wederzijdse rechten die de rechtspleging van echtscheiding bij onderlinge toestemming moet voorafgaan en die schriftelijk moet vastgelegd worden overeenkomstig art. 279 B.W.B., onherroepelijk is eenmaal dat de echtscheiding uitgesproken is; dat dit beginsel van openbare orde is; dat elke tegenbrief aangaande deze overeenkomst nietig moet verklaard worden; dat aanlegster zelfs niet mag toegelaten worden bedoelde overeenkomst te discussiëren (Piérard, Divorce et Séparation de Corps t. II, n° 657; Pasquier, Les Nouvelles, Droit Civil, t. II, Du Divorce et de la Séparation de Corps, n° 1195, 1201, 1206; De Page I n° 1018 en nota 2);

Overwegende dat alleen de overeenkomst die de partijen voorgelegd hebben en aan de notarissen ter hand gesteld hebben bij hun eerste verschijning voor de heer Voorzitter der Rechtbank in de rechtspleging van echtscheiding (art. 283, 279 B.W.B.) geldt als regeling der wederzijdse rechten; dat de onderhandse akte niet voorgelegd werd en bijgevolg niet kan gelden als regeling der wederzijdse rechten;

Overwegende dat de regeling voorgelegd aan de heer Voorzitter der rechtbank uitdrukkelijk bepaalt dat verweerder geen onderhoudsgeld zal te betalen hebben; dat aanlegster thans niet het tegenovergestelde kan doen gelden onder voorwendsel dat niet «alle regelingen, verbintenissen of overeenkomsten van partijen in een notariële akte zouden opgenomen worden en aan de rechter overgelegd, op straf van nietigheid»;

Overwegende dat de verbintenis opgesteld in de onderhandse akte wel verband houdt met de voorschriften van art. 279 B.W.B.; dat zij de regeling van de wederzijdse rechten der echtgenoten betreft; dat om rechtsgeldig te zijn zij had moeten voorgelegd

worden aan de heer Voorzitter der rechtbank in de rechtspleging van echtscheiding;

Overwegende derhalve dat de eis onontvankelijk is;

Om deze redenen,

Rechtdoende op tegenspraak,

De Rechtbank,

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend,

Verklaart de eis onontvankelijk.

Verwijst aanlegster tot de kosten des gedinges.

NOOT: Zie ook: Antwerpen 11 april 1919, Rev. prat. Not., 1919, blz. 353, Pas. 1919, III, 134; Antwerpen, 17 maart 1928, Pas. 1929, III 110; Vred. Luik 1° Kanton, 11 oktober 1941, J.J.P., 1943, 119; Brussel, 21 juni 1948 Rev. prat. Not., 1948, blz. 377; Burg. Rb. Brussel, 22 februari 1957, Rev. prat. Not., 1957, blz. 231.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

3 september 1960.

Voorzitter: M. Van Lerberghe.

Referendaris: M. Vandekerckhove.

Advokaten: Mrs. Claeys en Mayeur.

Koop en verkoop. — Verborgen gebreken. — Verplichtingen en verlies van rechten van de koper. — Niet ontvankelijkheid van de exceptie van het niet uitgevoerde.

De koper, die over verborgen gebreken van het gekochte reclameert is rechtens gehouden eensdeels om het bewijs te leveren niet enkel van het bestaan van de gebreken maar van de juiste omvang ervan en anderdeels om een actie binnen korte tijd, in elk geval na de ontdekking van het gebrek, in te stellen, zulks op straffe van verval van rechten. Hij kan geen beroep doen op de exceptie van het onuitgevoerde, vermits de wet bij het bestaan van verborgen gebreken op een bijzondere wijze de rechten en de rechtspleging heeft geregeld. (artt. 1641 v. B.W.), zodat de koper, die deze voorschriften verwaarloost, zijn rechten verliest.

Het gebrek aanklagen of doen constateren buiten de gerechtelijke procedure volstaat voor de koper niet om van de wettelijke bescherming te genieten, wanneer de rechtbank vaststelt, dat de door de wetgever voorziene termijn overschreden is.

Adolf Sinn & C° t./Lefebvre.

Gezien de daging van 29 mei 1952, waarbij eiseres jegens verweerder de betaling vordert van de tegenwaarde in Belgische munt van 4.963 Zwitserse frank, met de morarente vanaf 19 april 1951, de rechterlijke rente en de kosten van het geding;

Overwegende dat de oorspronkelijke verweerder in de loop van het geding gestorven is en dat de zoon-erfgenaam (blijkbaar de enige) uitdrukkelijk verklaart het geding te hernemen en voort te zetten;

Overwegende dat eiseres betaling vraagt hoofdens verkoop en levering van koopwaren, vervat in de twee facturen ter daging aangehaald;

Overwegende dat, onafgezien van de argumenten dat de waren van de eerste factuur aanvaard werden en tot geen reclamatie aanleiding hebben gegeven en

dat de waren van de tweede factuur eveneens aanvaard werden, hetgeen de gegrondheid van de vordering van eiseres meebrengt, het gehele geschil wentelt om de wedereis van verweerder, die klaagt over bepaalde verborgen gebreken van diverse waren, die niet noodzakelijk behoren tot diegene in de gevorderde facturen vervat;

Overwegende dat, aannemend dat de door verweerder aangehaalde gebreken, klevend aan die bepaalde koopwaren als eiseres wel heeft willen bekennen, verborgen gebreken zijn, die niet door de aanvaarding van de levering werden gedekt, verweerder in dergelijk geval rechtens gebonden is:

1) om het bewijs te leveren niet enkel van het bestaan der gebreken, maar van de juiste omvang ervan, hier de hoeveelheid waren (De Page, T., IV, n° 177, voorlaatste lid),

2) om een actie in te stellen binnen korte tijd, in elk geval na de ontdekking van het gebrek (art. 1648 B.W.) op straffe van verval van rechten;

Overwegende dat de koper, die over verborgen gebreken klaagt, geen beroep kan doen op de exceptie van het onuitgevoerde vermits de wet bij het bestaan van verborgen gebreken op een bijzondere wijze de rechten en de rechtspleging heeft geregeld (art. 1641, 48 B.W.) zodat de koper, die deze procedure verwaarloost, zijn rechten verliest;

Overwegende dat deze regeling ingegeven is door een dubbele zorg:

a) om in handelszaken met vlug verloop de verkoper slechts korte tijd met de vrijwaringsverplichting te bezwaren; om de koper tot aandacht en nauwkeurig toekijken te dwingen alsmede tot een optreden in de meest nuttige omstandigheden en termijn;

b) om de kracht van het actuele bewijs te behouden en te verhinderen dat ten laste van de verkoper vreemde factoren, die tot de veroorzaking van de gebreken kunnen bijdragen, optreden;

Overwegende dat het gebrek aanklagen of doen constateren buiten de gerechtelijke procedure, tenzij de verkoper natuurlijk zijn rechten niet inroept maar de klachten van de koper eenvoudig aanvaardt wat ter zake niet onvoorwaardelijk gebeurde, voor de koper niet volstaat om van de wettelijke bescherming te genieten bij vaststelling van termijnoverschrijding door de rechtbank (Les contrats commerciaux par Hémard, 1953, nr 286 in fine);

Overwegende dat uit de lezing van de lange briefwisseling geenszins blijkt dat eiseres onvoorwaardelijk akkoord was met de opmerkingen van verweerder en diens verzoeken;

dat integendeel de tegemoetkomende houding van eiseres telkens afhankelijk werd gesteld van welbepaaldevoorwaarden;

Overwegende dat, zelfs zo de rechtbank aanvaardt als zou ook de verweerder nooit onvoorwaardelijk het gehele schuldsaldo als verschuldigd bekend hebben (wat twijfelachtig is), dit alles geen belang in rechte biedt, vermits verweerder sinds jaren zijn rechten heeft zien teloorgaan door zijn eigen nalatigheid en schuld;

Overwegende dat de koper-verweerder hier zovele jaren met de actie uit verborgen gebreken heeft gewacht (zijn eerste eis is de wedereis op 29 juni 1960 ingesteld voor leveringen van 1949 en 1950) dat zijn recht sinds lang vervallen is (Hrb. Brussel, 22 april 1958, J.C.B. 1959, 47);

Overwegende dat, vermits de koper in zijn wedereis niet kan slagen, de hoofdeis steunend op verkoop en levering gegrond is;

dat de koper overigens een min-goede betaler is;

dat eiseres slechts recht heeft op verwijlrente vanaf de ondubbelzinnige aanmaning tot betalen, die hier gebeurde op 7 april 1951 (art. 1153 B.W.) zodat eiseres recht heeft op morarente vanaf 19 april 1951 zoals in de daging gevraagd;

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle andere besluiten afwijzend,
Wijzende op de *hoofdeis*:

Veroordeelt verweerder, die het geding herneemt, om aan eiseres te betalen de tegenwaarde in Belgische munt, tegen de hoogste koers van het ogenblik der betaling, van 4963 Zwitserse frank, met de verwijlrente à 5,5 % sinds 19 april 1951 tot aan de daging en van dan af de rechterlijke rente;

Verwijst verweerder, die het geding herneemt, tot al de kosten van het geding, ook van de vertaling;

Wijzende op de *wedereis*:

Verklaart deze vervallen en onontvankelijk; gebeurlijke kosten lastens wedereiser;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-
tegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

BOEKBESPREKING

I. H. Ph. De Rode-Verschoor. — Inleiding tot het lucht-recht. — Volksuniversiteitsbibliotheek. Haarlem, De Erven F. Bohn N.V. 1960. 184 p.

In de reeks uitstekende verhandelingen die worden uitgegeven in de bekende Volksuniversiteitsbibliotheek is thans een werk verschenen van Mr. I. H. Ph. De Rode-Verschoor « Inleiding tot het luchtrecht ». Het is een onderwerp waarover de juristen in het algemeen nog maar weinig op de hoogte zijn en dat tot nog toe voorbehouden is aan enkele specialisten. Het is nochtans een feit dat de praktische toepassing van de internationale regelingen betreffende het luchtverkeer voortdurend menigvuldiger worden en dat het ten zeerste wenselijk was dat een beknopt overzicht van de hedendaagse stand van het recht op dit gebied op bevattelijke wijze ter beschikking van de juristen zou gesteld worden. Dergelijke samenvattende inleidingen bestaan in verschillende landen. Voor het Nederlands taalgebied hadden wij echter nog niets van die aard en het is gelukkig dat Mr. De Rode-Verschoor deze inleiding tot het luchtrecht heeft willen samenstellen.

De auteur is specialist op het gebied en publiceerde desaan gaande reeds talrijke verhandelingen in allerlei tijdschriften. Het thans verschenen werk is dan ook een voortreffelijk overzicht van de hedendaagse stand der internationale wetgeving aangaande de juridische luchtvaartproblemen.

Schrijfstster geeft eerst een beknopt overzicht van het ontstaan en de ontwikkeling van het luchtrecht en behandelt dan achtereenvolgens de verschillende belangrijke internationale overeenkomsten, waardoor het luchtrecht wordt geregeld; het luchtvaartverdrag van Chicago van 1944, het verdrag van Warschau van 1929 betreffende de aansprakelijkheid van de vervoerder, het verdrag van Rome van 1952 tot het brengen van eenheid in enige bepalingen in zake schade door luchtvaartuigen aan derden op het aardoppervlak toegebracht.

Afzonderlijke hoofdstukken worden gewijd aan de aansprakelijkheid bij botsing van luchtvaartuigen en aan het verzekeringsrecht betreffende de luchtvaart. Verder worden nog besproken: het verdrag van Rome

van 1933 tot het brengen van eenheid in zake conservatoir beslag op luchtvaartuigen en het verdrag van Genève van 1948 betreffende de internationale erkenning van rechten op luchtvaartuigen.

Na nog de aandacht gevestigd te hebben op de problemen van hulp en berging in het luchtrecht en op de wettelijke staat van het luchtvaartuig wordt nog meer in het bijzonder de nederlandse wetgeving inzake luchtrecht onderzocht om dan te eindigen met het hoofdstuk gewijd aan het ruimtevaartrecht, waarvoor toekomstige regelingen in uitzicht gesteld worden.

Het boek munt uit door klaarheid en zakelijkheid. Ingewikkelde juridische verhoudingen worden tot hun eenvoudigste elementen herleid. Dit boek is een onontbeerlijke eerste inleiding voor al degenen die enig probleem van luchtrecht te onderzoeken hebben.

Het werk wordt afgesloten met een zeer volledige bibliographie over het behandelde onderwerp.

J. M.

BALIELEVEN

VERBOND DER BELGISCHE ADVOCATEN

Pleitwedstrijd van 10 juni 1961.

REGLEMENT

I. Deelneming, Prijzen en Jury.

1. De wedstrijd is voorbehouden aan de confraters van de Belgische balies die op 31 december 1960 sinds minder dan vijf jaar de eed hebben afgelegd. Nochtans zijn de laureaten der vorige jaren tot deze wedstrijd niet toegelaten.
2. Iedere balie duidt, door het orgaan van de Voorzitter der Conferentie van de Jonge Balie en, daar waar dergelijke conferentie niet bestaat, door het orgaan van de heer Stafhouder, de kandidaat of de kandidaten aan die aan de wedstrijd zullen deelnemen. Iedere balie kan slechts één kandidaat voor de nederlandstalige wedstrijd en slechts één kandidaat voor de franstalige wedstrijd aanduiden.
3. Het Verbond hecht een eerste prijs van 7.500 F aan de nederlandstalige wedstrijd en een eerste prijs van 7.500 F. aan de franstalige wedstrijd.
4. De Heer Voorzitter van het Verbond hecht een tweede prijs van 3.000 F. aan de nederlandstalige wedstrijd en een prijs van 3.000 F aan de franstalige wedstrijd.
5. Daarbij hecht Mr Raymond Janne, van de Balie te Luik, uittredend Voorzitter van het Verbond, nog een bijzondere prijs van 3.000 F voor de franstalige kandidaat die het beste pleidooi in het nederlands zal hebben gehouden.
6. De jury voor de nederlandstalige wedstrijd wordt voorgezeten door de Heer Stafhouder René Victor van de Balie te Antwerpen. De jury voor de franstalige wedstrijd wordt voorgezeten door de Heer Stafhouder Charles Fincoeur van de balie te Luik.
7. Zowel voor de nederlandstalige als voor de franstalige wedstrijd wordt de jury samengesteld uit de voorzitter en twee bijzitters. Deze laatsten zullen voorzitters zijn van respectievelijk nederlandstalige

en franstalige Conferenties van de Jonge Balie. De bijzitters worden door het lot aangewezen.

II. Agenda.

1. De kandidaturen worden ingediend vóór 1 april 1961 bij Mr Arnould Bayart, algemeen sekretaris van het Verbond, Messidorlaan, 202, Brussel 18.
2. Op 15 april 1961 wordt door de zorgen van het Verbond overgegaan tot het toekennen door het lot aan ieder kandidaat van een ordenummer. De uitslag hiervan zal dadelijk aan alle geïnteresseerden worden medegedeeld.
3. De kandidaten die zich een oneven nummer zien toekennen hebben de keus van het onderwerp en moeten de bundel samenstellen. Die bundel zal een dagvaarding en eventueel de overtuigingsstukken bevatten. De bundel wordt aldus ne varietur samengesteld.
Op 29 april 1961 zullen de kandidaten die zich een oneven nummer zagen toekennen, hun bundel aan hun tegenstrever mededelen. Deze is de kandidaat aan wie het beantwoordend even nummer werd toegekend.
4. De kandidaten die zich een even nummer zien toekennen hebben de keus tussen eis en verweer.
Op 6 mei 1961 zullen die kandidaten hun keus aan hun tegenstrever laten kennen.
5. Op 21 mei 1961 deelt verweerder zijn besluiten mede aan zijn tegenstrever.
6. Op 3 juni 1961 deelt eiser zijn besluiten mede aan zijn tegenstrever.
7. Op 3 juni 1961 zullen de kandidaten die de bundel hebben samengesteld een kopie van de dagvaarding, en, eventueel, van de bewijsstukken, aan de Heer Stafhouder Victor sturen.
Dezelfde dag zullen al de kandidaten een kopie van hun besluiten aan de Heer Stafhouder Victor sturen. De kandidaten zullen op goed zichtbare wijze hun ordenummer op ieder der kopijen aanduiden.
8. Op 3 juni 1961 zullen al de kandidaten aan de algemene sekretaris van het Verbond laten weten dat ze al de hun opgelegde plichten hebben volbracht.
9. Op 10 juni 1961 zal de pleitwedstrijd doorgaan in het gerechtsgebouw te Brussel. Hij zal om 10 uur aanvangen. Ieder pleidooi zal ongeveer vijftien minuten in beslag nemen. De voorzitter van de jury bepaalt de orde der pleidooien.
Om 13 uur wordt door het Verbond een lunch aan al de kandidaten aangeboden.
Om 14.30 uur herbeginnen de debatten.
De uitslagen worden dezelfde dag bekend gemaakt.
10. De prijzen zullen aan de laureaten uitgereikt worden tijdens de eerstvolgende algemene vergadering van het Verbond.

Nederlandstalige wedstrijd.

Inlichtingen.

Voorzitter van het Verbond: De heer Stafhouder Norbert Biltris, Belgiëlei, 185, Antwerpen.

Voorzitter van de Jury: De heer Stafhouder René Victor, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

Algemeen sekretaris van het Verbond: Mr Arnould Bayart, Messidorlaan, 202, Brussel 18.

Deelnemers.

1. Conferentie van de Jonge Balie te Dendermonde : Voorzitter : Mr Etienne De Ridder, Kazernestraat, 18, Dendermonde ; Pleiter : Mr Lea Tas, Werf, 11, Dendermonde.

2. Vlaamse Conferentie van de Balie van Antwerpen : Voorzitter : Mr Edgar Boonen, Tabakvest, 44, Antwerpen ; Pleiter : Mr Emiel Verrijken, Peter Benoitsstraat, 13, Antwerpen.

3. Conferentie van de Jonge Balie te Leuven : Voorzitter : Mr Hervé Nelissen-Grade, Maria-Theresiastr. 67, Leuven ; Pleiter : Mr Luc Van der Avort, de Becker-Remyplein, 6, Kessel-Lo.

4. Conférence Libre du Jeune Barreau de Liège : Voorzitter : Mr Theo Biar, 18, rue Etienne Soubre, Liège ; Pleiter : Mr René Jeurissen, 10, rue Regnier Poncelet, Liège.

5. Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel : Voorzitter : Mr Jaak Van Waeg, Maria-Louizasquare, 66, Brussel 4 ; Pleiter : Mr Eric Lens, Brusselsesteenweg, 301, Wemmel.

6. Conferentie van de Jonge Balie te Mechelen : Voorzitter : Mr Frans Adriaenssens, Leermarkt, 19, Mechelen ; Pleiter : Mr Fernand De Nijs, Kabouterstraat, 3, Mechelen.

7. Conferentie van de Jonge Balie te Turnhout : Voorzitter : Mr Jacques De Cannière, Markt, 10, Herentals ; Pleiter : Mr José Verwaest, Boerenkrijglaan, 381, Westerlo.

8. Conferentie van de Jonge Balie te Kortrijk : Voorzitter : Mr Joseph Beele, Vandenbogaerdelaan, 30A, Izegem ; Pleiter : Mr Hugo Gevaert, Wandelingstraat, 60, Kortrijk.

NOTA : Alle belanghebbende confraters worden verzocht eventuele vergissingen in deze inlichtingen dadelijk aan de algemene sekretaris mede te delen.

MEDEDELINGEN**Vrije Universiteit te Brussel**

De Vrije Universiteit te Brussel kondigt de vacature aan van de hiernavolgende cursussen :

Rechtsfaculteit.

— Vergelijkende strafrechtspleging, in de nederlandse taal.

Faculteit van geneeskunde en artsenijsbereidkunde.

— Physiologische scheikunde, in de Franse taal (2e kandidatuur in natuur- en geneeskundige wetenschappen).

— Physiologische scheikunde, in de Franse taal (2e jaar van het getuigschrift van biologische studiën in de biologische scheikunde).

De aanvragen van de kandidaten moeten, met curriculum vitae, toegezonden worden vóór 25 mei aanstaande, aan de Heer Rector der Universiteit, Fr. D. Rooseveltlaan 50, Brussel.

TIJDSCHRIFTEN

Advocatenblad, jrg. 1961, nr. 4 :

L. Wichers Hoeth, Procureurstelling in kortgeding. — G. De Grooth, Shakespeare als jurist (IV). — F. H. J. Driessen, De Arnhemse enquête. — IJ. H. M. Nijgh, Het « quota pars litis »-beding (met rechtspraak). — J. P. M. Van Elswijk, Het mysterieproces dr. O., met onderschrift van Mr. E. Emmering.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1961, nr. 16 :

H. Cohen Jehoram, Leeszegel, Büchereitantieme, Lending Rights.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1961, nr. 4673 :

J. C. van Oven, De verbintenis uit baattrekking (II). — H. van Santen, Over de berekening van het successierecht ten laste van de verkrijging van de blote eigenaar, indien een vruchtgebruik bij opvolging « vrij » van successierecht is gemaakt. — P. W. van der Ploeg, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Erfrecht.

Journal des Tribunaux, jrg. 1961, nr. 4317 :

M. La Haye et J. Vankerckhove, Le louage de choses.

Revue Pratique du Notariat Belge, jrg. 1961, nr. 2457 :

R. Bourseau en P. Wartelet, Partage judiciaire. — La commissison du notaire en justice.

Revue de l'Administration et du droit administratif de la Belgique, jrg. 1961, nr. 4 :

Commission d'assistance publique. — Assistance publique. — Bibliographie. — Etat civil. — Nationalité. — Milice. — Etat civil. — Nationalité. — Revue de la jurisprudence.

Recueil Dalloz, jrg. 1961, nr. 15 :

R. Rodière, Les mentions de la feuille de présence.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"